

טַקְסָטִים מֵעוֹלָם
 הַחַי, הַצּוֹמָח
 וְאֵיכוֹת הַסְּבִיבָה
 בְּשֵׁלֹב מְקוֹרוֹת יְהוּדִיִּים.

5

(כַּתוּת ב' – ה')

אֵילֶן אֵילָן, בְּמָה אֲבָרְכֶךָ?

- 1 לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת אָדָם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בַּמִּדְבָּר וְהָיָה רָעֵב וְעָיִף וְצָמָא,
- 2 מָצָא אֵילָן שֶׁפְּרוֹתָיו מְתוּקִין וְצִלּוֹ נָאֶה, וְאַמֶּת הַמַּיִם עוֹבְרַת תַּחְתָּיו.
- 3 אָכַל מִפְּרוֹתָיו, וְשָׁתָה מִמֵּימָיו, וַיָּשָׁב בְּצִלוֹ.
- 4 וּכְשֶׁבֶקֶשׁ לֵילֵךְ, אָמַר: אֵילָן אֵילָן, בְּמָה אֲבָרְכֶךָ?
- 5 אִם אָמַר לְךָ שִׁיְהוּ פְּרוֹתֶיךָ מְתוּקִין - הָרִי פְּרוֹתֶיךָ מְתוּקִין,
- 6 שִׁיְהֶא צִלְךָ נָאֶה - הָרִי צִלְךָ נָאֶה,
- 7 שִׁתְּהָא אֲמֶת הַמַּיִם עוֹבְרַת תַּחְתֶּיךָ - הָרִי אֲמֶת הַמַּיִם עוֹבְרַת תַּחְתֶּיךָ.
- 8 אָלָא: "יְהִי רָצוֹן שְׁכָל נְטִיעוֹת שְׁנוּטְעִין מִמֶּךָ יִהְיוּ כְּמוֹתֶךָ".

(מִסְכַּת תַּעֲנִית, דף ה:)

קְרָאוּ אֶת הַמִּדְרָשׁ וְעֲנוּ עַל הַשְּׁאֵלוֹת :

1. כִּיצַד נִהְנֶה הָאָדָם מִהָעֵץ ?

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____

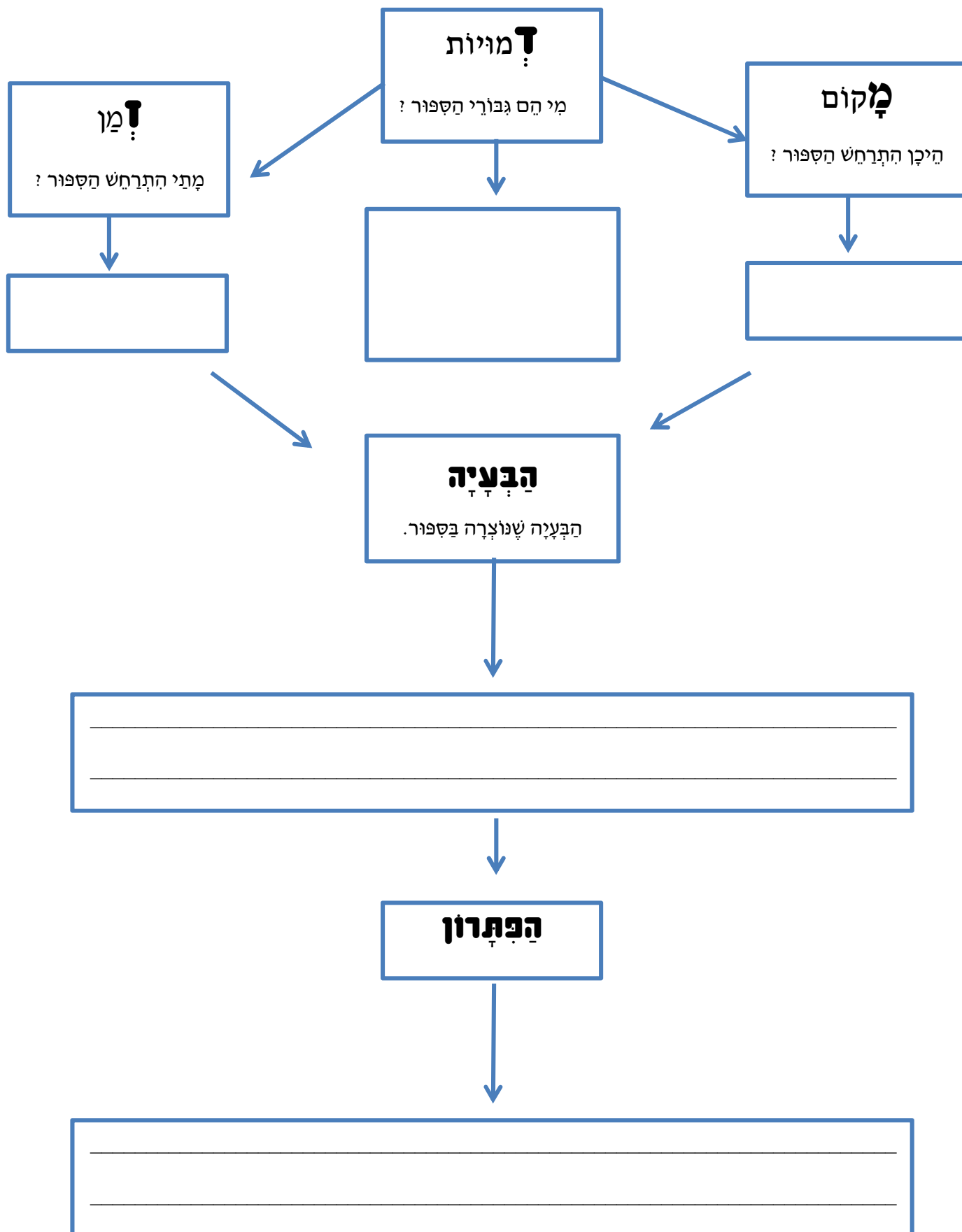
2. מִדּוּעַ רָצָה הָאִישׁ לְבָרֵךְ אֶת הָאֵילָן?

- א. כִּינּוֹ שֶׁהִסְפִּיר קָרָה בָּטוּי בְּשִׁבְטוֹ.
- ב. כִּינּוֹ שֶׁרָצָה הָאִישׁ לְהוֹדוֹת לָעֵץ.
- ג. כִּינּוֹ שֶׁהָעֵץ בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּבְרָךְ אוֹתוֹ.
- ד. כִּינּוֹ שֶׁהוּא פֶחַד שֶׁיִּכְרְתוּ (יִחַתְּכוּ) אֶת הָעֵץ.

התבנית הספורית

שם הספור: _____

3. הקוף בעגול את התשובה הנכונה: מתי ברוך האיש את האילן?

א. לאחר שהוא שנהנה ממנו.

ב. לפני שהוא שנהנה ממנו.

א. בזמן שהוא שנהנה ממנו

4. מה שאל האיש את האילן?

5. א. מהי הברכה הראשונה שרצה האיש לברך את האילן?

ב. מדוע לא ברוך האיש את האילן בברכה זו?

6. א. מהי הברכה השנייה שרצה האיש לברך את האילן?

ב. מדוע לא ברוך האיש את האילן בברכה זו?

7. א. מהי הברכה השלישית שרצה האיש לברך את האילן?

ב. מדוע לא ברוך האיש את האילן בברכה זו?

8. א. איזו ברכה ברוך האיש את האילן לבסוף? העתק אותה!

ב. כתב את הברכה בלשונך.

9. במה אתם הייתם מברכים את האילן?

10. בַּמָּה הֵייתֶם מְבָרְכִים אָדָם שְׁאַתֶּם חוֹשְׁבִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַכֹּל?

11. מִדּוּעַ קָשָׁה הָיָה לָאִישׁ לִמְצֹא בִּרְכָה כְּדֵי לְבָרֵךְ אֶת הָאֵילָן?

- א. כִּי הוּא לֹא יָדַע אֵיךְ מְבָרְכִים עֲצִים.
- ב. כִּי לֹא הָיָה חֹסֵר לָאֵילָן דָּבָר.
- ג. כִּי הָעֵץ לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ בִּרְכָה.
- ד. כִּי הוּא הָיָה בִּדְרֹךְ וְלֹא הָיָה לוֹ סְדוּר.

12. כְּתֹבוּ בַּשְּׂתִי מִלִּים :

פְּרוּתָיו : _____

מִיָּמֵיו : _____

צֵלוֹ : _____

13. כְּתֹבוּ בַּמָּלָה אַחַת :

הַצֵּל שְׁלֹדָה : _____

הַפְּרוֹת שְׁלֹדָה : _____

אֲבִרָה אוֹתָהּ : _____

14. אֵיזוֹ מִדָּה טוֹבָה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד מִמַּעֲשֵׂה זֶה?

15. כְּתֹבוּ 4 מִלִּים עִם הַשָּׂרֵשׁ : נ. ט. ע (2 מִתּוֹךְ הַקָּטָע).

16. בְּחַר שֵׁם אַחֵר לְסִפּוּר :

- א. הָעֵץ הַנָּדִיב.
- ב. בִּרְכַת הָאֵילָן.
- ג. פְּרוֹת טוֹ בְּשֶׁבֶט.
- ד. עֵץ פָּרִי בַּמִּדְבָּר.

משפט צדק

מעשה ברבי חנינא בן אלעזר שהיה לו אילן נטוע בתוך שדהו וענפיו נוטים לשדה אחר.

פעם בא אדם אחד לפניו למשפט ואמר:

אילנו של איש פלוני נוטה לתוך השדה שלי.

אמר לו רבי חנינא: לך עכשו לביתך, ובוא שוב מחר. 5

התפלא אותו אדם ואמר לו: את כל הדינים הבאים לפניך

אתה שופט אותם ופוסק בהם מיד, ואת משפטי אתה מאחר? והלך לו.

מה עשה רבי חנינא בינתים?

מיד שלח פועליו וקצץ את האילן שהיה בתוך שדהו ונוטה לשדה אחר. 10

למחרת בא בעל האילן לפניו לדון.

אמר לו רבי חנינא:

צריך אתה לקוץ (לקצץ, לגזום) את האילן שלך.

ענה לו האיש: ולמה אילן שלך ענפיו נוטים לשדה אחר?

אמר לו רבי חנינא: 15

צא וראה, כשם שאתה רואה את האילן שלי כך עשה לאילן שלך!

מיד הלך האיש וקצץ גם הוא את אילנו.

(על פי מדרש תנחומא, פרשת שופטים, סעיף ג')

לאחר שקראתם את הקטע השיבו על השאלות הבאות:

1. מה פרוש המלה "נטוע" בשורה מספר 1?

א. שתול.

ב. חתוך.

ג. גבוה.

2. היכן היה נטוע האילן של רבי חנינא בן אלעזר?

א. בתוך השדה שלו.

ב. בשדהו של מישהו אחר.

ג. בתוך הבית שלו.

3. מה פרוש המלה "נוטים" בשורה מספר 2?

א. חושבים.

ב. פונים.

ג. עומדים.

4. למי הכונה במלה "לפניו" בשורה מספר 3?

א. האילן.

ב. רבי חנינא בן אלעזר.

ג. פלוני בעל האילן.

5. מתחו קו בין המלה לדמות המתאימה!

• רבי חנינא בן אלעזר.

• התובע

• בעל השדה.

• הנתבע

• בעל האילן.

• הדין

6. מה היתה הטענה של בעל השדה?

א. אילנו של רבי חנינא בן אלעזר נוטה לתוך השדה שלי.

ב. אילנו של איש פלוני נוטה לתוך השדה שלי.

ג. האילן שלי נוטה לתוך השדה של איש פלוני.

7. מה פרוש המלה "פלוני" בשורה מספר 4 ?

א. אדם שנוקד בפולין.

ב. שמו של בעל האילן.

ג. בנוי לאדם שאין קוראים בשמו בפרוש.

8. מהי המלה הנרדפת למלה "התפלא" בשורה מספר 6?

א. חשב.

ב. נס.

ג. הפתע.

9. בשורה 6 כתוב: "התפלא אותו אדם..." – מדוע הוא התפלא?

10. א. מה פרוש המלה "בינתים" בשורה מספר 9?

1. בסוף.

2. באמצע.

3. בהתחלה.

ב. למה הפונה במלה 'בינתים'?

11. מהי התשובה לשאלה בספור: "מה עשה רבי חנינא בינתים?"

12. מדוע קצץ רבי חנינא בן אלעזר את האילן שלו, לפני שדן בענינו של האיש שבא לפניו למשפט?

13. מהי המילה הנרדפת למלה "קצץ" בשורה מספר 10?

א. גזם.

ב. כרת.

ג. חתך.

ד. כל התשובות נכונות.

14. בשורה 17 כתוב: "מִיָּד הִלֵּךְ הָאִישׁ וְקָצַץ גַּם הוּא אֶת אֵילָנוֹ" – מה לדעתכם גרם לאיש לקבל את פסק הדין של רבי חנינא בן אלעזר?

15. תנו כותרת אחרת לספור!

א. האילן הגזום.

ב. האילן הקסום.

ג. העץ של הרבי.

ד. דגמא אישית.

16. כתבו 5 מילים ממשפחת המילים נטיעה.

17. כתבו במלה אחת :

האילן שלד : _____

השדה שלי : _____

האילן שלי : _____

הענפים שלו : _____

השכן שלו : _____

18. כתבו בשתי מלים :

שדהו : _____

ענפיו : _____

אילנו : _____

ביתד : _____

משפטי : _____

פועליו : _____

משפטו : _____

19. האם נתקלתם פעם במקרה דומה של דגמה אישית בין הורה וילד, בין מורה לתלמידים, ועוד? כתבו על כך.

20. מהו המקור של הספור?

יבוא העץ ויעיד / פנינה מ.

שְׁנֵי יְהוּדִים פָּנוּ לְרַבִּי חַיִּים בֶּן עֶטֶר, רַבֵּה שֶׁל
הָעִיר סָאֵלִי, וּבִקְשׁוּ לְהַתְּדַן אֶצְלוֹ.

פָּתַח הָאֶחָד וְאָמַר: "כְּבוֹד הָרַב, עָנִי אָנִי,
וְנִזְדַּמְנָתִי לָעִיר בְּעָרֵב שַׁבָּת, וְזֶה הָאִישׁ הַזְּמִינִי
לְהִתְאַרֵּחַ בְּבֵיתוֹ. הִפְקַדְתִּי בְּיָדוֹ אֶת מַעַט הַכֶּסֶף
לְשִׁמְיָרָה וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּקְשָׁתִּי אֶת כֶּסְפִּי, אֲךָ
הִלָּה הַכֹּחִישׁ וְאָמַר שֶׁלֹּא נִתְּתִי לוֹ אֶת כֶּסְפִּי".

שָׁאַל רַבִּי חַיִּים אֶת הַמְּאָרֵחַ: "מָה יֵשׁ לָךְ לומר
עַל דְּבָרֵי הָעָנִי?"

הִשְׁיב הַמְּאָרֵחַ: "אֶרְחֹתִי אוֹתוֹ יָפָה מְאֹד, וְהוּא
בְּחֻצְפָּתוֹ מַעֲזֵז לְהַגִּיד שֶׁלִּקְחָתִי לוֹ אֶת כֶּסְפוֹ. הוּא
לֹא הִפְקִיד בְּיָדִי כֶּסֶף, וְהָרִי הוּא עָנִי וְאִין לוֹ

כֶּסֶף!" פָּרַץ הָעָנִי בִּבְכִי וְאָמַר: "אֶת כָּל כֶּסְפִּי הִפְקַדְתִּי בְּיָדְךָ!"

שָׁאַל הָרַב אֶת הָעָנִי: "הֵיִשׁ לָךְ עֵדִים שֶׁרְאוּ אֶת הַדָּבָר?"

"לֹא!" הִשְׁיב הָעָנִי, "אֶת הַכֶּסֶף מְסַרְתִּי לוֹ מִתַּחַת הָעֵץ".

"הוֹ, נִפְלֵא!" אָמַר הָרַב, "יְבוֹא הָעֵץ וְיַעֲדֵד. גֵּשׁ אֶל הָעֵץ וְתִזְמִין אוֹתוֹ לְבוֹא
לְהַעֲדִיד".

יָצָא הָעָנִי בְּשִׁלְיחוֹת הָרַב לְהִזְמִין אֶת הָעֵץ לְהַעֲדִיד.

חָלְפוּ מִסְפָּר דְּקוֹת וְאָז אָמַר הָרַב בְּפִנֵּי הַמְּאָרֵחַ: "בְּנֻדָּאֵי כְּבֹר הִגִּיעַ הָעָנִי אֶל
הָעֵץ!"

"לֹא יִתְּכֹן שֶׁכְּבֹר הִגִּיעַ", הִשְׁיב הַמְּאָרֵחַ, "הָעֵץ רַחוּק מְאֹד מִכָּאן".

"מִנֵּין אֶתָּה יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל הָעֵץ?" שָׁאַל הָרַב.

אִם כֵּן, הִנֵּךְ מוֹדָה שֶׁקִּבַּלְתָּ אֶת כֶּסְפוֹ, הַחֲזֹר מִיָּד אֶת כֶּסְפוֹ!" פָּקַד הָרַב.

יבוא העץ ויעיד - עבודה

1. איזו מלה יכולה להחליף את המלה אד (שורה 6)?

☐ אף ☐ אבל ☐ בגלל ☐ תשובות א' וג' נכונות.

2. בשורה 13 כתוב: "פרץ העני בבכי – מדוע בכה העני?"

א. העני נפגע מדבריו של המארח שאמר כי הוא עני.

ב. העני לא ידע מה להשיב לטענותיו של המארח ולכן בכה.

ג. העני הבין כי המארח אינו מוכן להחזיר לו את כספו ולכן בכה.

ד. העני בכה כינון שהרב בקש ממנו להביא עדים ולא היו לו.

3. בשורה 16 כתוב: "הו, נפלא!" אמר הרב –

מדוע נהנה הרב מתשובתו של העני?

4. העתיקו 6 פעלים המופיעים בשורות 10-15.

5. העתיקו מהקטע 3 מלים ממשפחת המלים: אורחים.

-------	-------	-------

6. מהתנהגותו של הרב ניתן ללמוד כי על תכונות האפי שלו:

א. בחרו מתוך הרשימה תכונה אחת המתאימה על פי הקטע.

סקרן	חכם	צדיק	שקול	ענו
------	-----	------	------	-----

ב. תארו בלשונכם מעשה אחד בספור המדגים את התכונה שבחרתם.

מלאו את 'כתב האשום' ופסק הדין בסיפור שקראתם.

כתב אשום

התובע:

הנתבע:

התביעה:

העדים:

דבר הקטגור (התובע):

דבר הסנגור (הנתבע):

השופט:

פסק הדין:

הנמוק - הסבה:

פרות ארץ ישראל

פעם אחת תושבי העיר לודקנא שבסוריה רצו לקנות כמות גדולה מאד של שמן זית, הם שלחו שליח שיקנה שמן במליון מטבעות מנה, השליח נסע לארץ ישראל והגיע לירושלים לקנות שמן.

5 אמרו לו תושבי ירושלים, אין לנו כזאת כמות עצומה של שמן.

לך לעיר צור שם יש הרבה שמן.

השליח הגיע לעיר צור אך התושבים שם אמרו לו שגם להם אין כזאת כמות גדולה של שמן. והם הציעו לו שילך לעיר גוש חלב ששם גרים שבט אשר שיעקב אבינו ברכו שיהיה בארצו שמן רב.

כשהגיע לגוש חלב אמרו לו התושבים: "לך לאדם פלוני שיש לו כרם גדול של עצי זית". השליח הלך אליו וראה שבעל הכרם הוא בעצמו הפועל שעובד בכרם ואינו נראה כלל כאדם עשיר שיש לו כל כך הרבה שמן.

15 שאל אותו השליח: "האם יש לך שמן זית במליון מנה?"

אמר לו בעל הכרם: "כן", יש לי. רק המתן עד שאסיים לעבוד". השליח בטוח היה שהיהודים צחקו עליו כשאמרו שיש לו כל כך הרבה שמן ולכן שאל אותו שוב פעם: "האם יש לך שמן במליון מנה?"

לזמרים ספר אותו שליח כי כאשר הגיעו לביתו של בעל הכרם, השפחה שלו הביאה לו כד עם מים חמים לרחץ ידים ורגלים ואחר כך הביאה לו ספל מזהב מלא בשמן זית וטבל בזה את ידיו ורגליו כמו שיעקב אבינו ברח את אשר שיטבל את רגליו בשמן. לאחר שאכלו ושתו, מדד לו שמן במליון מנה.

שאל בעל הכרם את השליח: "האם מספיקה לך כמות השמן שבקשת?"

ענה לו השליח: "אני צריך יותר אבל אין לי כאן מספיק כסף..."

25 אמר לו בעל הכרם: "אני אתן לך יותר שמן ואני אבוא אתך לעיר שלך ושם תשלם לי". בעל הכרם הוסיף לו שמן במאה אלף מטבעות מנה, אך לא היה לשליח די

סוּסִים וְגַמְלִים כְּדִי לְהוֹבִיל אֶת כָּל הַשָּׁמֶן לְלוֹדְקִיָּא, עַל כֵּן הַשְּׁלִיחַ שָׁכַר אֶת כָּל הַסּוּסִים, הַגַּמְלִים, הַחֲמֹרִים וְהַפְּרָדוֹת שֶׁהָיוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדִי לְהוֹבִיל אֶת כָּל הַשָּׁמֶן לְלוֹדְקִיָּא.

תּוֹשְׁבֵי לוֹדְקִיָּא יָצְאוּ לְקִרְאָת הַשְּׁלִיחַ וַעֲשׂוּ לוֹ קַבְלַת פָּנִים מְכַבֶּדֶת וְשִׁבְחוּ אוֹתוֹ עַל כֹּךְ שֶׁהֲצִלִּיחַ לְקִנּוֹת כְּזֹאת כַּמּוֹת עֲצוּמָה שֶׁל שָׁמֶן, אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ, אַתֶּם צְרִיכִים לַהֲוֹדוֹת לְבַעַל הַכֶּרֶם שֶׁמָּכַר לִי אֶת הַשָּׁמֶן.

יְהִי רָצוֹן שְׁנִזְכָּה שׁוֹב בְּמִהְרָה לְשִׁבַּח פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

עֲנוּ עַל הַשְּׁאִלוֹת הַבָּאוֹת:

1. מַה הִיְתָה מִטְרַת הַנְּסִיעָה שֶׁל הַשְּׁלִיחַ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל?

2. הַשְּׁלִיחַ בִּקֵּר ב- 3 מְקוֹמוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּתֹבוּ אוֹתָן.

3. אֲנֹשִׁי יְרוּשָׁלַיִם לֹא מָכְרוּ לְשְׁלִיחַ שָׁמֶן – מִדּוּעַ?

א. כִּינּוֹן שְׁלִשְׁלִיחַ לֹא הָיָה מְסַפִּיק כֶּסֶף לְשֵׁלֶם עֲבוֹר הַשָּׁמֶן.

ב. בִּירוּשָׁלַיִם לֹא גָדְלוּ עֲצֵי זֵית, וְלָכֵן לֹא הָיָה לָהֶם שָׁמֶן לְמָכֹר לוֹ.

ג. כִּינּוֹן שֶׁלֹא הִיְתָה לָהֶם כַּמּוֹת גְּדוּלָּה שֶׁל שָׁמֶן כְּפִי שֶׁבִקֵּשׁ הַשְּׁלִיחַ.

ד. הֵם הֶעֱדִיפוּ לְשִׁמּוֹר אֶת הַשָּׁמֶן עֲבוֹר הַדִּלְקָת הַמְּנוֹרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

4. פְּעָמִים שָׁאֵל הַשְּׁלִיחַ אֶת בַּעַל הַכֶּרֶם בְּגוֹשׁ חֵלֶב: "הֲאֵם יֵשׁ לְךָ שָׁמֶן זֵית בְּמִלְיוֹן מָנָה?" - מִדּוּעַ הַשְּׁלִיחַ שָׁאֵל אֶת אוֹתָהּ שְׁאֵלָה פְּעָמִים?

א. הַשְּׁלִיחַ לֹא הָיָה בְּטוֹחַ שֶׁלְבַעַל הַכֶּרֶם יֵשׁ שָׁמֶן בַּכַּמּוֹת שֶׁהוּא בִקֵּשׁ.

ב. בַּעַל הַכֶּרֶם הָיָה עָסוּק בַּעֲבוּדָתוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶת שְׁאֵלַת הַשְּׁלִיחַ בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה.

ג. הַשְּׁלִיחַ רָצָה לְהוֹכִיחַ שֶׁהוּא מִתְכַּנֵּן בְּרָצִינוֹת לְרִכֹּשׁ שָׁמֶן בַּכַּמּוֹת גְּדוּלָּה.

ד. הַשְּׁלִיחַ רָצָה שֶׁבַעַל הַכֶּרֶם יִלְוֶה לוֹ כֶּסֶף לְקִנְיַת הַשָּׁמֶן.

5. מִדּוּעַ חָשַׁב הַשְּׁלִיחַ בְּהִתְחַלָּה שֶׁבַעַל הַכֶּרֶם אֵינוֹ אָדָם עָשִׁיר?

6. מִדּוּעַ גּוֹשׁ חֵלֶב הִיְתָה מְבֻרָכֶת בְּשָׁמֶן זֵית?

7. למילה להוביל (שורה 28) יש 4 במילון פרושים.

מהו הפרוש המתאים למלה בקטע?

א. הרצה את הדרך.

ב. גרר מקום למקום, סחב.

ג. היה סבה, גרם.

ד. להוליך בראש, לנצח.

8. לפניכם רשימה של תכונות אפי:

עין טובה	ותרנות	נאמנות	אחריות	מסירות
----------	--------	--------	--------	--------

א. בחרו מתוך הרשימה תכונה אחת המתאימה על פי הקטע לאחת הדמויות.

ב. תארו בלשונכם מעשה אחד בספור המדגים את התכונה שבחרתם.

9. בקטע שלפניכם ישנן מלים מדגשות.

בעל הכרם הוסיף לו שמן במאה אלף מטבעות מנה, אך לא היה לשליח מספיק סוסים וגמלים כדי להוביל את כל השמן ללודקא, על כן השליח שָׁכַר את כל הסוסים, הגמלים, החמורים והפרדות שהיו בארץ ישראל כדי להוביל את כל השמן ללודקא.

א. איזו מילה אפשר לכתב במקום המלה אך?

○ לדגמה ○ גם ○ אולם ○ אם

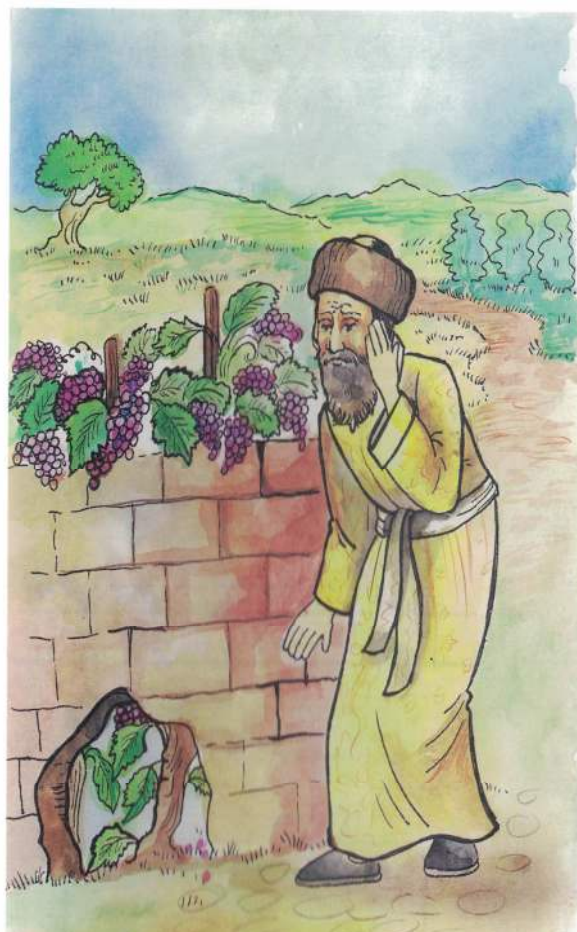
ב. איזו מילה אפשר לכתב במקום המלה על כן?

○ משום כך ○ אבל ○ למשל ○ אכן

ג. איזו מילה אפשר לכתב במקום המלה כדי?

○ בגלל ○ עקב ○ בשביל ○ מפני

שיח הצלף

היה הנה איש חסיד ולו כרם ענבים יחיד.
טפל בכרמו במסירות וממנו התפרנס
בדחקות.

שבת אחת יצא החסיד לטיול, עבר ליד כרמו
והבחין בקלקול. 5

"אבוי, הגדר של הכרם פרוצה" חשב לעצמו,
"מחר אתקן את הפרצה".

לפני שיכנסו שועלים ויאכלו את כל הענבים.

ושמא יבואו עזים או חלילה – גנבים.

אז מיד התחרט החסיד על המחשבה, שהרי 10
חשב בשבת לצרף חול.

ובשבת צריך לשפח הכל כי שבת נועדה
למנוחה ולעסק בתורה בשמחה.

לכן החליט לחזר בתשובה ולא לתקן את
פרצת הגדר. 15

וה' שלם לו באפן אחר.

כאשר הגיע זמן הבציר- החסיד את כרמו לא הפיר, בכרם צמחו אשכולות רבים
ובהם ענבים בשלים ושלמים.

במקום הפרצה בגדר – צמח שיח צלף עם ענפי סבך.

את החלל שבגדר סתם ואת תנובתו לחסיד – תרם. 20

מכר החסיד מפרותיו והתפרנס ברוח כל ימיו.

שיח הצלף - עבודה

1. מתי (באיזה יום) התרחש הספור עם החסיד?

העתיקו מהקטע משפט עליו התבססו בתשובתכם.

2. בשורות 4-5 כתוב: עבר ליד כרמו ונהבחין בקלקול -
א. מה הנה הקלקול וכיצד חשב החסיד לתקן אותו?

ב. מדוע לבסוף לא תקן החסיד את הקלקול?

3. מאלו מזיקים חשש החסיד?

4. בשורה 16 כתוב: וְה' שָׁלַם לוֹ בְּאֶפְסוֹס אֲחֵר - כיצד שלם לו ה'?

5. בשורה 17 כתוב: החסיד את כרמו לא הפיר -

מדוע לא הפיר החסיד את כרמו?

א. החסיד לא הפיר את כרמו, כיון שגדר הפרם נפרצה.

ב. כיון שבפרם צמחו אשכולות ענבים רבים וטובים.

ג. החסיד לא הפיר את כרמו, כיון שהפרצה בגדר תקנה מאליה.

ד. תשובות ב' וג' נכונות.

6. כיצד תקנה לבסוף הפרצה בגדר?

א. החסיד תקן בעצמו את הגדר שנפרץ.

ב. במקום הפרצה צמח שיח שסתם את הפרצה.

ג. החסיד שתל את שיח הצלף שסתם את הפרצה.

7. למי הכונה במלים המדגשות:

בשורה 20 כתוב: את החלל שבגדר סתם ואת תנובתו לחסיד - תרם.

8. פעלת קטיפת הענבים נקראת:

☐ קציר	☐ בציר	☐ מסיק
----------------------------	----------------------------	----------------------------

9. העתיקו מהקטע 3 מלים ממשפחת המלים ופרצת.

א. _____ ב. _____ ג. _____

10. במקום המלה אף (שורה 10) ניתן לכתוב:

☐ בגלל	☐ מכיון	☐ אבל
----------------------------	-----------------------------	---------------------------

11. למה נועדה השבת? העתק את התשובה מהקטע.

12. פירוש המלה חלל (שורה 20):

☐ אדם שנפל במלחמה.	☐ שם של צמח	☐ מקום ריק
--	---------------------------------	--------------------------------

13. הקף בעיגול או מחק את המיתר.

א. בתחילת הסיפור חי החסיד ב: **צמצום \ רוח**.
העתיקו מהסיפור משפט התומך בתשובתכם.

ב. בסוף הסיפור חי החסיד ב: **צמצום \ רוח**.
העתיקו מהסיפור משפט התומך בתשובתכם.

14. העתיקו מהקטע 4 מלים מתחרזות:

א. _____ - _____, ב. _____ - _____
ג. _____ - _____, ד. _____ - _____

15. כתבו בשתי מילים:

תנובתו: _____ מפרותיו: _____

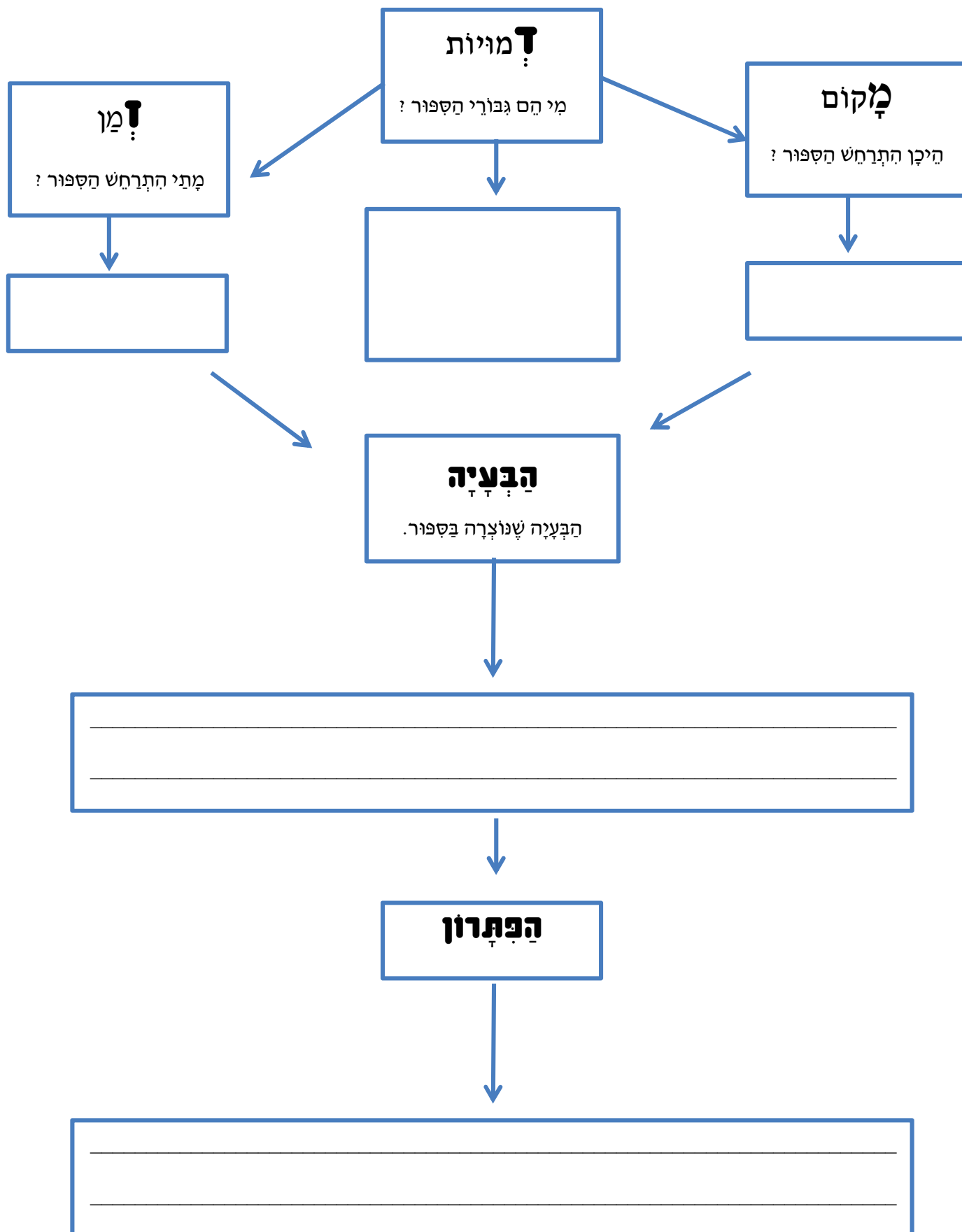
16. לפניכם שמות נוספים לקטע שקראתם.

בחרו אחד מהשמות והסבירו מדוע בחרתם בשם זה.

א. שכר שבת.	ב. החסיד והפרצה.	ג. שבת מנוחה.
-------------	------------------	---------------

הַתְּבַנִּית הַסְּפוּרִית

שֵׁם הַסְּפוּר : _____

אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִתְבָּרְכָה בְּשִׁבְעַת הַמִּינִים –
חִיטָּה, שְׁעוּרָה, גֶּפֶן, תְּאֵנָה, רִמּוֹן, זֵית
וְתָמָר, וּבַעוֹד פְּרוֹת מִתּוֹקִים.

לִפְנֵי הָרַבָּה שָׁנִים בְּתִקּוּפַת הָאֲמוֹרָאִים
הַקְדוּשִׁים, כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קִיֻּמוּ
מַצּוֹת בְּאַהֲבָה וְלִמְדוּ הָרַבָּה תּוֹרָה, אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל נִתְּנָה יְבוּלָה, שֶׁפַּע וּבִרְכָּה עַל פְּנֵי
הָאֲדָמָה.

פַּעַם עָבַר רַמִּי בַר יִחְזִיקָאֵל לִבְנֵי בָרֶק
וְרָאָה שָׂדֶה וּבּוֹ עֵץ שֶׁל תְּאֵנִים.

נֶעֱמַד הַצַּדִּיק וְהִתְבּוֹנֵן בְּעֵץ הַתְּאֵנִים,
רָאָה תְּאֵנִים גְּדוֹלוֹת וְנִפּוֹת,

וּמִתּוֹכָן נוֹטֵף הַדָּבָשׁ וְנִשְׁפָּף עַל הָאֶרֶץ.

וְהִנֵּה בָּאוּ עֲזִים לָרְעוֹת בְּשָׂדֶה וְלֶאֱכֹל מִן הַתְּאֵנִים, וְהָיָה הַחֶלֶב שֶׁל הָעֲזִים כָּל
כֶּךָ מְבָרָךְ, שֶׁהָיָה נִשְׁפָּף עַל הָאֶרֶץ וּמִתְעַרֵּב בַּדָּבָשׁ הַתְּאֵנִים.

שִׂמַּח הַצַּדִּיק וְהוֹדָה לַה' שֶׁזָּכָה אוֹתֵנּוּ בְּאֶרֶץ מְבֹרָכָה:
"אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ".

עֲנוּ עַל הַשְּׁאִלוֹת הַבָּאוֹת:

1. פִּירוּשׁ הַמִּלָּה יְבוּלָה (שׁוּרָה 8) הוּא:

א. מֵה שֶׁהָאֲדָמָה מִנְצֶרֶת.

ב. עוֹמֶק הָאֲדָמָה.

ג. בִּרְכָּה וְהַצְלָחָה.

¹ הָאֲמוֹרָאִים הֵם הַחֲכָמִים שְׂאֲחֵרֵי הַמִּשְׁנָה, וְכָל דְּבָרֵיהֶם הֵתְקַבְּצוּ בְּגִמְרָא עַל יְדֵי רַב אֲשִׁי וְחֲכָמֵי דוּרָו.

2. על פי הקטע, מה הדבר המיוחד בארץ ישראל?

- א. בארץ ישראל חיים יהודים המקימים תורה ומצוות באהבה.
- ב. בארץ ישראל גדלים 'שבעת המינים' ופרות מתוקים.
- ג. בארץ ישראל חיו חכמי התלמוד - האמוראים והתנאים.
- ד. בארץ ישראל גדלים הרבה תאנים גדולות ויפות.

3. למה זכו יהודי ארץ ישראל שלמדו תורה וקימו את המצוות?

- א. זכו ללמד תורה מפי רמי בר יחזקאל.
- ב. זכו שרמי בר יחזקאל עבר להתגורר בבני ברק.
- ג. זכו שהאדמה הצמיחה פרות בשפע.
- ד. זכו לנצח את כל אויביהם ולשבת בבטחון בארץ.

4. בשורה 9 כתוב: "פעם עבר רמי בר יחזקאל לבני ברק" - מדוע עבר רמי בר יחזקאל לבני ברק?

- א. כדי לראות את עצי התאנה המיוחדים הגדלים בה.
- ב. רמי בר יחזקאל עבר דירה לבני ברק.
- ג. רמי בר יחזקאל הלך ללמד תורה בעיר בני ברק.
- ד. על פי הקטע, הסבה לא ידועה.

5. במקום המילה נוטף (שורה 13) אפשר לכתוב:

- א. נוזל.
- ב. נופל.
- ג. נשבר.
- ד. נוהם.

6. פירוש המלה לרעות (שורה 14) הוא:

- א. לאכל עשב.
- ב. לחרש את האדמה.
- ג. לשתות מים.

7. העתיקו מהקטע 3 מלים ממשפחת המלים ברכו.

איך יודעים הפרחים מתי פדאי לפרוח?

5

בטבע יש מיני צמחים רבים. כל מין של צמח פורח רק במועד המתאים לו. השקד והנרקיס פורחים באמצע החורף והחצב פורח בסתיו. רוב הצמחים בארץ פורחים באביב, אך יש כאלה הפורחים בקיץ, בסתיו או בחורף.

כיצד הצמחים יודעים לתזמן את מועדי הפריחה שלהם בצורה כה

מדויקת, אף על פי שעונות הפריחה של מיני הפרחים הן שונות?

כמעט כל הפרחים מכונים את מועדי הפריחה שלהם לפי אורך היום ולפי התקצרותו או התארכותו. המנגנון המכתיב את מועדי הפריחה הוא מאוד מדויק. הפרחים מתחלקים לשלוש קבוצות פריחה עיקריות, על פי המנגנון המכתיב להם את עונות הפריחה:

10

פרחי יום קצר - פורחים בסוף הקיץ ובסתיו, כאשר הימים מתקצרים.

פרחי יום ארוך - פורחים בסוף החורף ובאביב, כאשר הימים מתארכים.

פרחים נייטרליים - שמועד פריחתם אינו תלוי באורך היום והם פורחים בכל עונה שבה יש להם מספיק מים וטמפרטורות מתאימות לפריחה.

קראו את הטקסט וענו על השאלות:

1. מתי פורח הצמח?

2. בשורה 1 כתוב: "כל מין של צמח פורח רק במועד המתאים לו".

פרוש המלה "במועד" הוא:

☐ בחג.

☐ בזמן.

☐ בקיץ.

3. השלימו את מועד פריחתם של כל אחד מהפרחים הבאים:

א. השקד והנרקיס- _____

ב. החצב- _____

ג. פרחי יום קצר- _____

ד. פרחי יום ארוך- _____

ה. פרחים נייטרליים- _____

שקדיה

חצב

ב"ה

4. מתי פורחים רוב הפרחים בארץ?

א. בקיץ.

ב. באביב.

ג. בסתיו

5. האם כל הפרחים פורחים באותה עונה? נמקו את תשובתכם.

6. מהם שני התנאים הדרושים לפריחתם של הפרחים הניטרליים?

א.

ב.

7. צינו את שלושת קבוצות הפריחה העקריות.

א.

ב.

ג.

8. מהו ההבדל בין פריחתם של הפרחים הניטרליים לבין פריחת יתר הפרחים?
(פרחי היום הקצר והיום הארוך)

9. מהו סוג הטקסט ?

10. מהי מטרת הטקסט? הסבירו את תשובתכם.

11. כתב 5 מלים ממשפחת המלים פרח.

12. פירוש המלה לתזמן (שורה 4) הוא :

☐ להתאים זמן ☐ לזרז ☐ למדד ☐ לפרח

13. פירוש המלה ניטרלי (שורה 12) הוא :

☐ אינו נוטה לאף צד ☐ זריז ☐ מיוחד ☐ אטי

הבריות על הצלחת

אומרים כי כדי להיות בריאים צריך "לשים את הגנה על הצלחת".

זה נכון. הירקות והפרות הטעימים עוזרים לנו להיות בריאים ועוזרים לנו למנוע מחלות. באשר אנו רעבים, מוטב לאכל ירקות ופרות במקום חטיפים.

ירקות הגנה

הצנון שאנו אוכלים בחורף, מעורר את התאבון בתחלת הארוחה.

עגבניה או מיץ עגבניות טרי, מלאים ויטמינים.

הגזר הכתום, גם בו יש ויטמינים, והוא עוזר לשפר את הראייה.

הכרוב הירק והכרוב האדום, העגלים והשמןמנים, יש בהם ויטמין סי, והם עוזרים לפעלת המעים.

אל תשכחו סלט חסה. החסה מרגיעה, ויש בה ויטמין סי. אם מוסיפים לסלט שמן זית, מקבלים גם ויטמין אי, ויטמין חשוב מאוד לבריאותנו.

מתבלים את הסלט בשום או בבצל קצוץ? מצין!

השום מכריח תולעים מן המעים, והבצל - הבצל טוב כמעט לכל.

פרות העונה

לסיום הארוחה עדיף לאכל פרי טרי ולא ממתק.

לעיסת תפוח עץ – מחזקת את החניכים.

פרות הדר – עשירים בויטמין סי, שעוזר להלחם בהצטננות.

אפרסק – נלחם בעיפות ומוסיף מרץ.

אל תשכחו: שימו ירקות ופרות מכל הצבעים על הצלחת!

א. מה פרוש המלים "מוטב" בשורה 3 ?

- ☐ כדאי ☐ אסור ☐ מסכן

ב. המילה "הוא" בשורה 10 מתייחסת ל:

- ☐ בצל ☐ גזר הכתם ☐ קרוב

ג. המילה "בהם" בשורה 13 מתייחסת ל:

- ☐ שום ובצל ☐ הקרוב הירק והקרוב האדם ☐ ויטמינים

ד. לפי הכותרת של הקטע: **הבריות על הצלחת**

אפשר לדעת כי: (הקיפו)

1. זה ספור על הצלחת הבריות.
2. זה מידע על מאכלים בריאים.
3. זה ספור על רופאים מצליחים.

ה. סמנו V ליד **תשובות** המתאימות לכתוב בקטע.

☐ בירקות יש חמרים הנקראים ויטמינים

☐ ויטמינים עוזרים לבריות האדם

☐ ויטמינים מפריעים לבריות האדם

ו. סמנו V ליד **תשובות** המתאימות לכתוב בקטע.

הירקות והפרות עוזרים לנו:

☐ להיות בריאים

☐ ללמד מהטבע

☐ למנע מחלות

ז. מתחיו קו בין שני הטורים.

● עוזר להלחם בהצטננות.

● לועסים תפוח עץ

● נלחם בעיפות ומוסיף מרץ.

● ויטמין סי בפרות הדר

● ומחזקים את החניכים.

● אפרסק

ח. סמנו V רק ליד תשובה נכונה

לפי הכתוב בקטע:

□ אין קשר בין אכל שאנו אוכלים לבין בריאות

□ יש קשר בין אכל שאנו אוכלים לבין בריאות

ט. הקיפו את התשובה המתאימה:

הכותרת: "הבריאות על הצלחת" – מתאימה לקטע – כן / לא

י. הסבירו מדוע והביאו דגמה.

יא. סמנו V ליד תשובות המתאימות לכתוב בקטע.

בקטע שקראתם מתכונים –

□ לספר לנו ספור על ירקות ופרות

□ למסר לנו מידע על המזון שלנו

□ להסביר ולשכנע לאכל נכון

יב. דני לא אוהב לאכול ירקות. שכנע אותו מדוע כדאי לו לאכול.

תן דוגמאות.

הולכים על ארץ נקיה / שולמית פרידור

קרה לכם בנדאי שיצאתם לטייל בטבע. המקום היה יפה, בורא העולם עשה הכל כדי ליפות אותו, אבל האדם לכלך את המקום. סביבו ובתוכו נמצאו בקבוקי שתיה ריקים, פחיות, שקיות גילון ואשפה אחרת.

5 הלכלוך לא רק מקלקל את מראה הנוף, הוא גם פוגע בו ישירות, הסיסמה הקצרה "הולכים על ארץ נקיה" היא חלק מתהליך שמטרתו לחנך. היא באה לעודד את הצבור הישראלי לקחת חלק באחריות לנקיון הארץ. היא באה לבקש מן

המטלים ברחבי ישראל לאסוף את הלכלוך בתם הטיול בטבע ולהשליך אותו אל פחים גדולים הנמצאים בכל השמורות ובכל אתרי הטבע.

למשפט שני פרושים אפשריים, פרוש אחד הוא : אנחנו צועדים על אדמת הארץ שלנו שהיא נקיה. ופרוש שני הוא ניב בשפת הדבור האומר : המטרה שלנו היא להגיע לארץ נקיה, או, אנחנו פועלים כדי שהארץ שלנו תהיה נקיה. המשפט הוא סיסמה, כלומר זוהי אמירה קצרה המביעה רעיון שמעודד לעשות פעולה. המשפט הקצר הזה כשהוא חוזר בכל אמצעי התקשורת וכל אחד משינן אותו יביא, כך כלם מקוים, לשינוי בהתנהגות של האזרחים.

המשך לאיכות הסביבה ורשות הטבע והגנים כבר למדו בעבר שאפשר לחנך אותנו האזרחים, כלומר אפשר לשנות התנהגות לא רצויה לרצויה, אחת ההצלחות הגדולות שלהם הייתה שמיכת פרחי הבר. הצלחה זו ואחרות מעודדות את המשך לאיכות הסביבה ורשות הטבע והגנים, והם מקוים שמהר ילמד המטייל גם לשמור על ארץ נקיה.

"בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן", "ואמר לו, ראה מעשי כמה נאים ומתקנים הם. תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם תקלקל, אין מי שיתקן אחריך".

ענו על השאלות הבאות:

1. העתיקו מתוך הטקסט את שני הפרושים לסיסמה "הולכים על ארץ נקייה".

פרוש ראשון :

פרוש שני :

2. השלימו בטבלה וכתבו האם המשפט הוא נכון או לא נכון על פי הכתוב בטקסט:

המשפט	נכון	לא נכון
המטיילים בטבע מקפידים לאסוף את הכלוך בתום הטיול.		
מטרת הסיסמה "הולכים על ארץ נקייה" היא שהמטייל יקח על עצמו אחריות בשמירה על ניקיון הארץ.		
הסיסמה לא תביא בהכרח לשינוי בהתנהגות המטיילים		
המטיילים לעיתים משאירים בקבוקי שתייה ריקים , פחיות , שקיות ניילון וסוגי אשפה		
המשרד לאיכות הסביבה למדו כי ניתן לחנך את המטיילים		
המשרד לאיכות הסביבה ורשות הטבע לא הצליחו לשמר את פרחי הבר		

3. כתבו למה גורם הכלוך שהמטייל משאיר אחריו?

4. בשורה 3 כתוב "סביבו ובתוכו": למי מתכוונים במילים "סביבו ובתוכו"?

5. בשורות 17-18 כתוב: "המשרד לאיכות הסביבה ורשות הטבע והגנים כבר למדו בעבר שאפשר **לחנך** אותנו האזרחים".

א. כתבו מה פרוש המילה "**לחנך**"?

ב. מנין הם למדו זאת ?

6. העתיקו מתוך הטקסט את פרוש המילה "**סיסמה**".

7. בטבלה שלפניכם **פעלים** מתוך הסיפור, השלימו את **הפעלים** במקום המתאים בטבלה.

הפועל ביחיד	הפועל ברבים
הולך	
	אוספים
צועד	
	פועלים
מחנך	
	מקלקלים

8. כתבו לכל **שם עצם** תואר מתאים.

א. ארץ _____

ב. פחית _____

ג. אשפה _____

ד. שקית _____

ה. טבע _____

9. בשורה 19 כתוב: "הַצִּלָּחָה זֶה וְאַחֲרֵי כֵן מְעוֹדֶדֶת..." –

למה הכוונה במילה "זו"? _____

10. השלימו את הסיבה לתוצאה.

הסיבה	התוצאה
	שמירת פרחי הבר.
	קלקול מראה הנוף ופגיעה בנוף באופן ישיר

11. מהי מטרת הטקסט, הקיפו את התשובות הנכונות.

א. לתאר לנו את הפעילות של המשרד לאיכות הסביבה, ורשות הטבע והגנים.

ב. לספק לנו מידע על פרחי הבר.

ג. לעודד אותנו כיצד לקחת חלק באחריות לניקיון ארצנו.

ד. לעודד אותנו לצאת לטיולים.

ה. להסביר לנו את החשיבות לשמירה על ארץ נקייה.

12. כיצד המשפט הקצר "הולכים על ארץ נקיה" יכול לגרום לשינוי אצל האזרחים?

13. בקרוב אתם תצאו לטייל באחת משמורות הטבע בארץ.

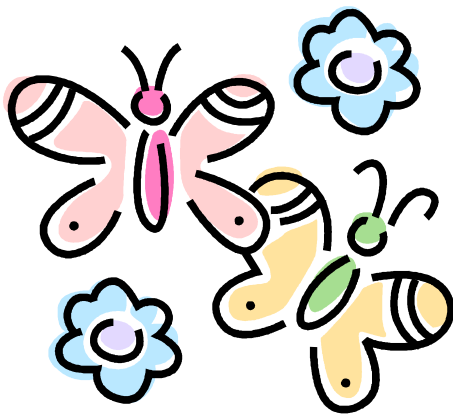
א. רשמו אילו פעולות עליכם לבצע בזמן השהות שלכם בשמורת הטבע.

ב. כתבו מדוע פעולות אלו חשובות כל כך!

למה לפלגיות הרבה צבעים

- 1 לפגי הרבה הרבה שנים בחר לו כל פרח צבע יפה.
- 2 רק הפלגיות לא מצאו להן צבע.
- 3 רבו ביניהן הפלגיות וזמן רב לא יכלו לבחור בצבע אשר ימצא חן בעיני כלן.
- 4 באו דבורים ופרפרים אל כל הפרחים, אבל אל הפלגיות לא באו,
- 5 כי עוד לא היה להן צבע.
- 6 היו הפלגיות עצובות כי לא באו אליהן אורחים.
- 7 יום אחד אמרו הפלגיות: "תבחר לה כל אחת בצבע שמוצא חן בעיניה וכו'.
- 8 לא נריב ונחיה בשלום."
- 9 בחרו הפלגיות בצבעים שונים: כחול, סגול, אדום ולבן.
- 10 ראו הפרפרים והדבורים את הפלגיות היפות, הפחלות הסגלות, האדמות והלבנות ובאו לבקר אותן.
- 12 שמחו הפלגיות מאוד. שמחו גם האורחים ומאז – צבעים רבים לפלגיות.

קראו את השאלות והקיפו את התשובה הנכונה:

1. מדוע הפלגיות רבו ביניהן?

- א. כי כל אחת חשבה שהיא יותר יפה.
- ב. כי דבורים ופרפרים לא באו אליהן.
- ג. כי לא יכלו לבחור בצבע אשר ימצא חן בעיני כלן.
- ד. כי לא יכלו לבחור בריח אשר ימצא חן בעיני כלן.

2. מדוע הדבורים והפרפרים לא באו אל הפלגיות?

א. כי עוד לא היה להן צבע.

ב. כי לא אהבו את הצבעים שלהן.

ג. כי לא אהבו את הריח שלהן.

ד. כי לא היה להן מספיק צוף.

3. אלו צבעים בחרו להן הפלגיות בסוף?

א. לבן, צהב, כחל ואדום

ב. כחל, אדום, סגל וצהב

ג. כחל, סגל, אדום ולבן

ד. לבן, ירק, אדום וסגל

4. מה מסביר לנו הספור?

א. הספור מסביר למה הפלגיות רבו ביניהן.

ב. הספור מסביר למה אסור לקטוף פלגיות.

ג. הספור מסביר למה לדבורים ולפרפרים הרבה צבעים.

ד. הספור מסביר למה לפלגית הרבה צבעים.

5. בשורה מס' 11 כתוב "...ובאו לבקר אותן..."

למי או למה הפונה במילה "אותן"?

א. לפלגיות האדמות

ב. לכל הפלגיות

ג. לדבורים

ד. לדבורים ולפרפרים

6. בספור כתוב "תבחר לה כל אחת צבע שלה ולא נריב ונחיה בשלום".

מי אמר את המשפט ולמי?

א. הפלגיות אחת לשניה.

ב. הדבורים לפלגיות.

ג. הפלגיות לדבורים.

ד. הפלגיות לפרפרים.

7. בשורה מס' 12 כתוב "שמחו גם האורחים..."

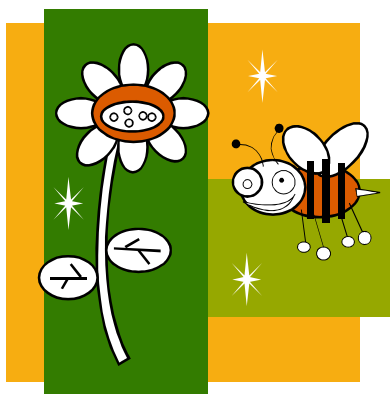
מי הם האורחים?

א. הפלגיות

ב. הפלגיות והדבורים

ג. הפרפרים והדבורים

ד. הפרפרים והפלגיות

8. בשורה מס' 6 כתוב "היו הפלגיות עצובות..."

מהי המלה ההפוכה למלה עצובות?

א. עצובה

ב. מדכאות

ג. עצוב

ד. שמחות

9. איזה שם אחר הוא המתאים ביותר לספור?

א. הפלגיות העצובות

ב. הפרפרים והדבורים

ג. צבעים רבים לפלגיות

ד. הפלגיות הפחלות

שם התלמיד: _____

לפניכם קטע המוסר מידע על השקמה.

נקרא את קטע המידע:

עץ השקמה

גזעה של השקמה הוא עבה מאד. לעתים הוא חלול ואפשר לזחל לתוכו.

זהו עץ גדול ורחב, ועל ענפיו הכבדים אפשר לטפס בקלות.

פירותיה של השקמה מזכירים בצורתם ובטעמם

את הדבילים, שהן התאנים היבשות.

בעבר, בתקופות רעב ומחסור, נהגו ענני הארץ

לאכול אותם. היום משמש העץ בעקר לנוי ונגרות.

מוצאה של השקמה בארצות טרופיות חמות ורחוקות.

השקמה אוהבת לחות ונחום וגם אדמת חול.

השלימו את פרטיס המידע על-פי הקטע:

פרטיס מידע על השקמה

פירות העץ

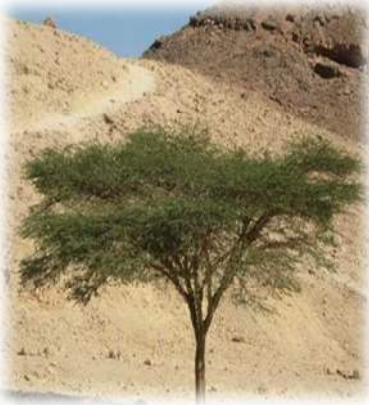
מראה הגזע

שמושי העץ

מקום הגדול של העץ

עץ השטה

השטה גדלה באזורים טרופיים חמים ואת החום שאליה היא התרגלה, היא מצאה אצלו בנגב. השטה בחרה לצמח ולפרח בערוצי ההרים, שבהם יש יותר מים.

פריחתה של השטה צהבה, ורוב הפרח מרכב מאבקנים. מי שמתקרב ואינו נזהר, עלול לחזר הביתה צהב פלו מן האבקה.

זהו עץ בעל גזע אחד או שניים – שלשה גזעים.

פרי השטה נראה כתרכמיל ארך וצר ואינו יפה למאכל אדם.

השטה שולחת את ענפיה לצדדים, והם משתפלים

ומגיעים עד האדמה. מתחתיה אפשר לשחק ולבלות, ולדמין שנמצאים במערה

חשוכה. אבל, זהירות: העץ מלא קוצים!

עץ השטה משמש לנוי וליופי, בעבר השתמשו בשרף של העץ כתרופה ולהפקת

חומרי צבע כמו כן ענפיו החזקים שמשו לבנייה.

פרטים מידע על השטה

פירות העץ

מראה הגזע

שמושי העץ

מקום הגדול של העץ

שם התלמיד: _____

טבלת השוואה

נערך השוואה בין השטה לשקמה.

השלימו את הפרטים בטבלה

לפי פרטיסי המידע שמלאתם בדפים הקודמים:

השקמה	השטה	
		פירות העץ
		מראה הגזע
		שמושי העץ
		מקום הגדול

כתבו במלים שלכם במה שונה עץ השטה מעץ השקמה:

עץ הזית

הַזֵּית הוּא עֵץ פְּרִי יֶרֶק עַד
הַנִּמְצָא בָּאָרֶץ כָּבֵד אֲלֵפִי
שָׁנִים. הוּא עֵץ חֲזָק וְגִדֵּל
בְּכָל אֲזוֹר בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל.
5 הַזֵּית הוּא אֶחָד מִשִּׁבְעַת
הַמִּינִים הַגִּדֵּלִים בָּאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל.

בְּאֲבִיב עֵץ הַזֵּית פּוֹרֵחַ. יֵשׁ לוֹ
פְּרָחִים קִטְנֻטִּים עִם אֲרָבֶעָה

עָלֵי גִבְעֵה וְאֲרָבֶעָה עָלֵי כוֹתֶרֶת. בְּסֵתוֹ הַפְּרִי מִבָּשִׁיל וְאִז מוֹסְקִים אוֹתוֹ.
10 קִטִּיף הַזֵּיתִים נִקְרָא מַסִּיק.

יֵשׁ שְׁתֵּי דָרָכִים לְמַסּוֹק זֵיתִים. הַדֶּרֶךְ הַמְּקַבֵּלֶת בְּיוֹתֵר הִיא לְטַלֵּט אֶת הָעֵץ
עַד שֶׁהַפְּרִי נוֹפֵל עַל הָאָרֶץ וְאִז אוֹסְפִים אוֹתוֹ.
הַדֶּרֶךְ הַשְּׁנִיָּה הִיא לְהַפִּיל אֶת הַזֵּיתִים בְּעֶזְרַת מוֹט אָרוֹךְ.
עֵץ הַזֵּית הוּא סֶמֶל הַשָּׁלוֹם. וְזֹאת בְּגִלָּל סִפּוֹר הַמַּבּוּל וְהַיּוֹנָה שֶׁהִבִּיָּאָה עֲנַף
15 זֵית לָנֶחֱ.

עֵץ הַזֵּית מְשַׁמֵּשׁ לְאֲכִילָה, אֲנָשִׁים אוֹהֲבִים לֶאֱכֹל זֵיתִים כָּבוּשִׁים. מִהַזֵּית
מְכִינִים שֶׁמֶן. כְּאֶשֶׁר מְכִינִים מִהַזֵּית שֶׁמֶן נוֹתֵר מִמֶּנּוּ בֶּשֶׂר הַפְּרִי הַנִּקְרָא גִּפְת.
בְּשֶׁמֶן הַזֵּית מְשַׁתְּמָשִׁים גַּם לְמֵאֲכָל וְגַם לְהַדְלִקַת אוֹר.
אֶת הַנֵּרוֹת בְּמִנוֹרַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַדְּלִיקוּ בְּשֶׁמֶן זֵית.
20 גַּם אֶת הַחֲנֻכִּיָּה יֵשׁ שֶׁמֶדְלִיקִים בְּשֶׁמֶן זֵית.

כרטיס מידע על עץ הזית

פירות העץ

מראה העץ

שמושי העץ

מקום הגדול של העץ

פעלת קטיפת פרי עץ הזית נקראת:

תקופת פריחת העץ (הקוף במעגל את התשובה הנכונה): סתיו \ אביב\ חרף קיץ.

תקופת הבשלת הפרי (הקוף במעגל את התשובה הנכונה): סתיו \ אביב\ חרף קיץ.

בשר פרי העץ נקרא:

המצוות שמקימים בפרי העץ:

1. כיצד מוסקים את הזיתים? (2 דרכים)

2. העתיקו מהקטע 3 מילים ממשפחת המלים מסיקה:

3. בשורה 21 כתוב: "גם את החנכיה יש שמדליקים בשמן זית".

א. מדוע מדליקים את החנכיה בשמן זית?

ב. כמה נוהגים להדליק נר חנכה בביתכם?

מדוע נודדות הצפורים?

אי שם באירופה הקרה

גרה ציפי - צפורה.

הגיע הסתו, רפדה את הקו,

דאגה את כל התריסים לתקו,

לבשה בבית חלוק וסוודר

ונעלי בית חמות, שלא יהיה קר.

עשתה לה כוס תה חם מהביל,

הדליקה תנור – אך כלום לא הועיל.

היום מתקצר והפסקות חשמל,

אי אפשר לקרוא בספר בכלל.

פתחה את המקרר

ומה מתברר?

הוא ריק לגמרי!

כי כבר שבוע הרי,

יורד שלג והאדמה מכסה,

ולא רואים פרור של פרוסה,

ולא גרגיר ולא תולעת

והיא ממש מרעב משתגע.

עלי העץ נשרו כבר בינך,

והקו מתנדנד וכמעט שהועף,

כי אין דבר שיעצר את הרוח,

ולחיות בקו כבר בכלל לא בטוח.

לקחה מזודה ופנקס המחאות

וברחה על נפשה למשרד הנסיעות.

"רשמו אותי לנסיעה קבוצתית,

לטיסה ישירה בין יבשתית,

אני יוצאת מיד מאירופה,

מהר מהר לפני שאקפא".

וכך הצטרפה ציפי – צפורה

ללהקה הנודדת

הישר לאפריקה היבשת.

1. מה פרוש המילה: **נוֹדְדוֹת** ?

- א. טסות.
- ב. עפות.
- ג. עוברות ממקום למקום.
- ד. בודדות.

2. במקום המילה **רפדה** אפשר לומר:

- א. בנתה.
- ב. צפתה.
- ג. שברה.
- ד. תקנה.

3. א. מה עשתה ציפי הצפורה עת הגיע הסתו?

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____
- 5. _____

4. מדוע עשתה ציפי הצפורה פעולות אלו?

כדי: _____

5. פרוש המילה **מהביל** הוא:

- א. טעים.
- ב. מתוק.
- ג. רותח, מעלה אדים.
- ד. יש לו ריח נעים.

6. מהי התשובה לשאלה: **מדוע נודדות הצפורים?**

7. מהו מסלול נדידתם של הצפורים?

8. כתב 2 מילים עם השורש: **נ. ד. ד** - _____

9. במקום **במהירות** כתוב בקטע: _____

10. סמן במדגש את המילים המתחרזות שבקטע.

כיצד מתגוננים הפרפרים מפני אויביהם?

כמו שאר בעלי החיים, גם על הפרפרים להאבק בבעלי חיים גדולים מהם על מנת לשרוד. אמצעי ההתגוננות העיקרי של הפרפרים מפני אויביהם הוא ההסוואה: הפרפרים עוזרים למנוחה על גבי פרחים, עלים, ענפים וסלעים, שצבעם מתאים לצבע האחורי של כנפיהם. על כנפיהם של פרפרים אחרים מצירות מעין 'עיניים', הגורמות לאויבים לחשב כי זוהי צפור מסתתרת ולא פרפר חסר הגנה.

5

10

וישנם גם פרפרים הנאבקים באויביהם בצורה פעילה יותר:

בארץ חי פרפר בשם דנאית תפוח-סדום, שזחליו נזונים מצמחים רעילים וקולטים אל תוך גופם את הרעל מן הצמחים. הרעל עובר מגופו של הזחל אל גופו של הפרפר, המתהדר בצבעי אזקרה בגוני כתם, אדום, צהב, שחר ולבן, וכאלו 'מודיע' לצפורים: זהירות! גופי רעיל מאוד!

15

גם הזחל של פרפר 'זנב הסנונית' הנו רעיל, ובשעה שהוא מאים על ידי בעלי חיים או אנשים הוא שולף מאחורי ראשו בלוטה בצורת מזלג שצבעה כתם. בלוטה זו מעידה על רעילותו ומדיפה ריח חריף חזק שנועד לדחית אויבים.

זחליהם של פרפרים מסוגים שונים מכסים קוצים ההודפים פגיעות של צפורים, ולזחלי הפרפר הנקרא 'טואי התהלוכה' יש שערות ארסיות הנשפרות בקלות. שערות אלו יכולות לגרום לגרדת ולצריבה עזה בעור ובעיניים, ובמקרים חמורים אף לדלקת המלווה בחום ולהופעת פריחה ושלפוחיות!

20

עבודה - כיצד מתגוננים הפרפרים מפני אויביהם?

1. איזה סוג טקסט קראתם?

- א. ספורי.
- ב. שיר.
- ג. מידעי.
- ד. מפעיל.

2. מה סייע לך לזהות את הטקסט?

- א. בטקסט ישנן עבדות בלבד.
- ב. אין בו רגשות או מחשבות של הכותב.
- ג. שם המשורר/ת.
- ד. כל התשובות נכונות.

3. פרוש המלה לשויד (שורה 3) הוא:

- א. לפרוח, לעוף.
- ב. להישאר חי לאחר סכנה.
- ג. לתקוף, להתגונן.
- ד. תשובות א' וב' נכונות.

4. בשורות 3-4 כתוב: אמצעי ההתגוננות העיקרי של הפרפרים מפני אויביהם...

ממשפט זה ניתן להבין כי:

- א. הדרך היחידה של הפרפרים להתגונן מפני אויביהם היא ההסוואה.
- ב. הפרפרים משתמשים בעיקר בהסוואה בכדי להתגונן מפני אויביהם.
- ג. ההסוואה לא מועילה לפרפרים בכדי להתגונן מפני אויביהם.
- ד. הפרפרים יודעים להסוות את עצמם טוב יותר מכל בעלי החיים האחרים.

5. כתבו 4 דברים שהתחדשו לכם בעקבות קריאת הקטע.

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____
- ד. _____

6. במקום המלה **מדיפה** (שורה 18) ניתן לכתוב:

- א. מריחה.
- ב. מפיצה.
- ג. מורחת.
- ד. הודפת.

7. השלימו את הטבלה הבאה: כיצד מתגוננים הפרפרים מפני אויביהם?

סוג הפרפר	אמצעי ההגנה
מרבית הפרפרים	
	צבעי אזהרה ה'מודיעים' לאויב כי הוא רעיל.
זנב הסנונית	
	שערות ארסיות הגורמים לכאב.

8. סדרו את המשפטים הבאים ברצף הנכון: (על פי שורות 12-15)

☐ הפרפר מודיע לאויביו כי גופו רעיל מאוד.

☐ הרעל עובר מגופו של הזחל אל גופו של הפרפר.

☐ זחל פרפר הדנאית 'שואב' לתוכו רעל מן הצמחים.

☐ גופו של הפרפר נצבע בצבעים שונים.

9. יהונתן שקרא את הקטע אמר בחיוך: "אני רואה שאצל הפרפרים פורים הוא חג שנמשך כל השנה..."

"יהונתן, אני לא מבין, למה אתה מתכוון" קרא לעברו איתי.
הסבירו לאיתי את כונת דבריו של יהונתן.

10. העתיקו מהקטע 4 מילים ממשפחת המלים **צבועים**:

הַרוּחַ \ א' סמט

רוח היא תנועה של אֵויר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.
כְּאִשֶּׁר הָאֵויר נמצא בְּמָצָב של מְנוּחָה אין
חֲשִׁים בְּרוּחַ, ואילו כְּשֶׁהוא נָע מִמָּקוֹם
למקום, הוא מְנִיעַ את העצים ואת
הדְּשָׁאִים, טוֹפֵחַ על פנינו ומחיה את
נפשנו.

5

בימים חמים, כשהשמש לוחטת, יבֹשׁ

ומְחַנֵּק בגרוננו, והעצים עומדים ללא תנועה, מְחַפְּשִׁים האנשים **פינה מַצֵּלֶת** לְמַחֲסָה
מִפְּנֵי להט השמש. גם בְּבֵית חֲשִׁים בָּחוּם, וְכִדִּי לְהִקָּל מִפְּעִילִים מְאֻרְרִים חֲשִׁמְלִיִּים,
הַיּוֹצְרִים רוח באופן מְלָאכוּתִי, או מזגנים, השומרים על טִמְפֶּרְטוּרָה נמוכה.

10

הרוח - נְעִימָה מאוד בִּימֵי הַקֶּץ, אֵד בעונת הסתיו ובחורף, כשמזג האֵויר קר,
הרוחות הַעֲזוֹת מגבירות את הקור.

האם יש תוֹעֵלָת בְּרוּחוֹת הסתיו והחורף? כן, יש בָּהֶן תועלת רבה. מְבִיאָה את
הַעֲנָנִים, הַמּוֹרִידִים את הגשם לְהִשְׁקוֹת את הצמחים. הרוח עוזרת להצמיח את
תבואות השדה, כִּד לְמַדּוֹ אותנו חז"ל: "רוח הַבָּא אַחֲרֵי הַמָּטָר, עוֹזֵר לְצִמְחִים כְּמָטָר
עֲצֻמוֹ".

15

בְּעֶבֶר הוֹבִילָה הרוח סירות מְפָרָשִׁים בְּנִהְרוֹת, בְּאֶגְמִים וּבְיָמִים. הסירות היו ללא
מנוע. בְּאֶמְצָע הַסִּירָה הַקִּימוֹ עָמוּד הַנִּקְרָא תָרֶן, עָלִיו פָּרָשׁוֹ בָּד - מְפָרֵשׁ, הרוח נשבה
בְּמָפָרֵשׁ, דחפה את הסירה וְכִדִּי היא נָעָה על פני המים.

בְּנוֹסֵף הרוח הַנִּיעָה את טחנות הרוח, שֶׁשֶּׁמְשׁוֹ לְטַחֲנֵת קמח, וְכִן לְשִׂאיֶת מִים
מִבְּאֵרוֹת. בימינו השימוש הַעִיקָרִי בְּכּוֹחַ הרוח לְתַעֲשִׂיָּה הוא בתחנות לייצור כוח
חשמל.

20

מעשה ברבי שמעון בן חלפתא, שישב ביום חם בראש ההר, ואמר לְבִתּוֹ:

"הביאי לי מניפה להשיב עלי רוח, ואתן לך פרחי בְּשָׂמִים".

עד שבאה, נשבה רוח. אמר לה:

"כמה פרחי בושם עליי לשלם לבעל הרוח?"

הַרוּחַ - עֲבוּדָה

1. א. מהי הרוח?

ב. מתי אנו חשים ברוח?

2. במקום המילה **חֲשִׁים** (שורה 3) נתן לכתב:

א. ממהרים.	ב. מרגישים.	ג. צריכים
------------	-------------	-----------

3. מתי הרוח מועילה לבני האדם?

- א. הרוח נעימה ומועילה בימות הקיץ בלבד.
ב. הרוח מועילה לאדם הן בימות הקיץ והן בימות החורף.
ג. הרוח מועילה בעונת הסתו בלבד.
ד. הרוח מועילה לאדם בימות החורף בלבד.

4. פירוש המילה **מְלָאכָוֶתִי** בשורה 10?

- ה. טבעי.
ו. לא טבעי.
ז. מקצועי.
ח. מְהִיר.

5. המילה **אֵךְ** בשורה 11 מְצַיֶּנֶת קשר של:

א. ניגוד.	ב. הוספה.	ג. השוואה.	ד. סיבה.
-----------	-----------	------------	----------

6. למי הַפְּנוּנָה במילה **בָּהֶן** בשורה 13?

- א. העננים.
ב. העננים והצמחים.
ג. הרוחות הנושבות בסתיו ובחורף.
ד. המְאֻרְרִים וְהַמְּזֻגָּנִים.

7. כתבו 4 תועלות שיש ברוח לאדם

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____
- ד. _____

8. כתבו 3 שימושים של הרוח בעבר.

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____

10. על פי הטקסט שקראתם : כיצד נוהגים אנשים לצנן עצמם בימים חמים?

כשנמצאים בבית	כשנמצאים בחוץ

11. א. מדוע ביקש רבי שמעון בן חלפתא מניפה מביתו?

ב. מדוע לא השתמש רבי שמעון בן חלפתא לבסוף במניפה?

12. מטרת הסיפור על רבי שמעון בן חלפתא ללמדנו :

- א. כי אסור לאדם לקבל מתנות חינם.
- ב. ביום חם כדאי מאוד להשתמש במניפה.
- ג. כשיש רוח אין צורך להשתמש במניפה.
- ד. עלינו להכיר תודה לקב"ה על כל הבריאה.

13. הוסיפו על פי הקטע שם תואר למילה רוח :

רוח - _____

רוח - _____

רוח - _____

14. על פי שורות 17-20 : כיצד הניעו בעבר סירות בעזרת הרוח?

15. העתיקו מהקטע 4 מלים ממשפחת המילים מפרשיה.

16. השלימו את הטקסט. היעזרו במחסן המילים.

לרוח כוח _____.

היא יכולה להועיל _____ היא גם עלולה להזיק.

בחורף הרוח נושבת _____ ומעיפה _____ ו _____.

בקיץ הרוח _____, היא מרעננת את האנשים כאשר מזג האוויר _____

והלחות _____.

גבוהה, אך, עלים, חולות, בחוזקה, נעימה, רב, חם

17. תפקיד המרכאות בשורות 15-16 הוא :

א. אירוניה – לגלוג קל.

ב. ציטוט.

ג. כינוי.

ד. לשון סג' נהור.

הפֿלֶסְטִיק

אם הייתם מבקרים במטבחים של פעם, לא הייתם מוצאים אפילו כלי אחד מפלסטיק. לא צלחת, לא קפסה ואפילו לא מזלג אחד. גם בארגז המשחקים של שנים עברו לא היה צעצוע מפלסטיק, ובארון היו כל הבקבוקים מזכוכית.

5

מדוע? כי באותם ימים עדין לא הכירו את החמר הזה הקרוי פלסטיק. עדיין לא גילו אותו ומשום

כך לא יצרו ממנו מוצרים. היום, אם אתם מסתכלים סביבכם ובוחנו את החפצים הקרובים אליכם אתם בודאי תמהים ואינכם מבינים כיצד זה יתכן, הרי חפצים וכלים רבים כל כך עשויים בימינו מפלסטיק, קשה לחשוב על עולם ללא החמר הזה.

10

הסתכלו סביבכם – כמה דברים עשויים פלסטיק או יש בהם פלסטיק: כלי עבודה, כלי אכל ומטבח, חפצים במקלחת, אריזות, משחקים, חלקי מכוניות, רהיטים ועוד.

את הפלסטיק לא מוצאים בטבע כמו החרס, האבן או הברזל. את הפלסטיק מכינים מחמר שנקרא נפט. הנפט הוא נוזל שנמצא במעמקי האדמה. את הנפט שואבים מן האדמה ומובילים לבתי הזקוק, שם מפרידים אותו לחמרים שונים: דלק למכוניות, שמן מכוניות וחמרים נוספים ביניהם החמר ליצור פלסטיק. החמר המופק מהנפט לצורך יצור הפלסטיק נקרא – פולימר.

15

לפלסטיק תכונות רבות: הוא יכול להיות בכל צורה ובכל צבע, הוא גמיש או קשיח, שקוף או אטום, דק או עבה ובדרך כלל הוא גם זול. הפלסטיק נוח לעבוד, ניתן ליצר ממנו מוצרים בעבי שונה ובצורות שונות.

20

מוצרי הפלסטיק מאריכים ימים, הם אינם מחלידים כמו אלה העשויים מברזל, ואינם נרקבים ככלים מעץ. בנוסף לכך הפלסטיק הוא חמר מבדד שיכול לסיע מאוד בהגנה מפני התחשמלות, לכן מלפפים את חוטי החשמל בצפוי פלסטיק שמונע מעבר של זרם חשמלי לגוף האדם.

25

עבודה: הפלסטיק

1. מדוע בעבר, לא נמצאו מוצרי פלסטיק במטבחים?
 - א. כי בעבר חמר הפלסטיק היה יקר מאוד.
 - ב. כי בעבר עדיין לא גילו את חמר הפלסטיק.
 - ג. כי בעבר חמר הפלסטיק עדיין לא היה קיים.
 - ד. כי בעבר לא ידעו כיצד ליצר כלי מטבח מפלסטיק.

2. בשורה 7 כתוב: "קשה לחשוב על עולם ללא החמר הזה" - לאיזה חמר הכוונה?
 - א. ברזל.
 - ב. זכוכית.
 - ג. פלסטיק.
 - ד. אבן.

3. לפלסטיק תכונות רבות.

כתבו 3 תכונות מתוך התכונות המופיעות בקטע.

 - א. _____
 - ב. _____
 - ג. _____

4. בשורות 12-15 מתאר תהליך יצור הפלסטיק.

סדרו את המשפטים הבאים על פי סדר תהליך היצור.

_____ מפרידים את הנפט לחמרים שונים.

_____ שואבים נפט מן האדמה.

_____ מהחומרים שהפרדו מהנפט מיצרים את הפלסטיק.

_____ מובילים את הנפט לבתי הזקוק.

5. מה המשתף לחרס, אבן וברזל?
 - א. הם עשויים מפלסטיק.
 - ב. הם כלי מטבח.
 - ג. הם כלי עבודה.
 - ד. הם חמרים מן הטבע.

6. פירוש המלה **מלפפים** בשורה 26 הוא :

- א. מלטפים
- ב. עוטפים
- ג. מובילים
- ד. קושרים

7. המלים **זק ועבה** הן :

- א. מילים נרדפות.
- ב. מילים מנגדות.
- ג. מאזכרים.
- ד. מילות קשור.

העתיקו מהטקסט עוד צמד מילים מסוג זה : _____

8. כתבו את חסרונות החמרים הבאים על-פי הקטע :

החמר	החסרון
הברזל	
העץ	

9. מהו ה פולימר? _____

10. הכננה במלה **אותו** בשורה 17 היא ל :

- א. נוזל.
- ב. חמר.
- ג. נפט.
- ד. פלסטיק.

11. שרש המלה **מפרידים** הוא : _____

הקיפו במעגל מילים נוספות מאותו השורש :

הפרדה	הפריד	להפריד	רפוד	פרוד
מפרדים	מרפדה	נפרדים	רפדו	פרודים

12. העתיקו מהטקסט שלושה שמות עצם ושלושה שמות תואר.

שמות תואר	שמות עצם

13. אמא מכינה מסבת יום הולדת לתאומים: משה ודניאל. משה הציע לאמא לערוך את השלחן בכלי זכוכית ואילו דניאל הציע כלים חד פעמיים מפלסטיק.

איזו הצעה מתאימה יותר לדעתכם? נמקו.

14. מוצרי חשמל רבים הנמצאים בבית משלבים בחלקים מפלסטיק – כתבו על פי הקטע 2 סבות מדוע זה כך?

א.

ב.

15. איזו מלה אפשר לכתב במקום המלה **לכו** (שורה 25)?

- א. לפיכך.
- ב. על כן.
- ג. כי.
- ד. תשובות א' וב' נכונות.

דג הריאות (קטע אי')

פֿידוע, הדגים חיים במים ויש להם זימים בצדי הראש, שבעזרתם הם נושמים במים. לעמדתם, לבני האדם החיים ביבשה יש ראות. ראות הם האיבר שבו מתבצעת פעלת הנשימה. כשמוציאים את הדגים לאויר הם מתים. לא כך דג הריאות. דג הריאות הוא אחד היצורים הנדירים והמעניינים

5

בעולם כלו. לדג הריאות יש מעט זימים וגם ראות, משום שבני מינו חיים באגמים הרדודים של אפריקה, ואגמים אלו מתמלאים במים רק בעונת הגשמים. לקראת העונה היבשה, כאשר המים באגמים מתחילים להעלם במהירות, נבהלים הדגים ומנסים בכל כוחם ובדרכים שונות לברח ולמצא מחסה במקווי מים עמקים ובנחלים.

10

אך, למרבה העצב, רבים אינם מצליחים, ומוציאים את מותם באגם המצטמק. דג הריאות אינו בורח ואינו מדאג, שכן הוא שוקע בנחת לבוץ בקרקעית האגם, מתכרבל בחלל קטן שאותו הוא יוצר סביב גופו, ומפריש ריר רב עד שהוא נראה כמו פקעת של גלם. כאן הוא נרדם עד תום עונת היבש - חצי שנה, שנה שלמה ולפעמים אפילו שלוש שנים. כך דג הריאות יכול להמשיך ולהתקיים במקומות ובתנאים שבהם אף דג אחר אינו מסוגל לחיות, וזאת כמובן מפני שהוא נושם בדיוק כמונו.

15

ענו על השאלות הבאות:

1. היכן חי דג הראות?

2. מהו תפקידם של הזימים?

- א. הזימים מסיעים לדג להסתתר מאויביו.
- ב. הזימים מסיעים לדג לנשם בתוך המים.
- ג. תפקיד הזימים להגביר את מהירות תנועתו של הדג.
- ד. הזימים מסיעים לדג להתנועע בתוך שבילים צרים.

3. המין הדג הראות:

- א. שיש לו רק ראות.
- ב. שיש לו רק זימים.
- ג. שיש לו גם ראות וגם זימים.
- ד. שאין לו זימים.

4. מדוע מנסים הדגים לברח?

5. באשר המים באגמים מתחילים להעלים דג הראות:

- א. מפחד מאד.
- ב. מנסה לברח.
- ג. מנסה למצוא מחסה בנחל.
- ד. שוקע בנחת בבוץ והופך לגלם.

6. את הפקעת יוצר דג הראות בעזרת:

- א. ריר שהוא מפריש.
- ב. דגים אחרים שהוא אוכל.
- ג. הסנפירים שלו.
- ד. הזימים.

7. דג הראות מסגל להיות בתרדמה:

- א. שנה אחת.
- ב. חצי שנה.
- ג. שלש שנים.
- ד. הוא אינו מסגל להיות בתרדמה.

8. פירוש המלה מקוי – מים בשורה 9 הוא 8 :

- א. מקום שיש בו מים.
- ב. יבשה.
- ג. מקום שאין בו מים.
- ד. אקוורים.

9. פירוש המלה מחסה בשורה 9 הוא :

- א. סוג של צמח.
- ב. מחבוא.
- ג. רחמן.
- ד. מקום.

10. במה דומה דג הראות לבני האדם?

11. סדרו את המשפטים הבאים על פי סדר התרחשותם: (כתבו מספר ליד כל משפט)

- הדג מתכרבל בחלל הקטן. _____
- הוא נרדם לכל עונת היבש. _____
- הדג שוקע לקרקעית האגם. _____
- המים מתחילים להעלים. _____

דג הריאות (קטע ב')

דגי הריאות הם דגים מסוג מיוחד ויוצא דופן. הם דגים בעלי זימים ובעלי ראות. בקבוצה זו שתי משפחות: משפחת בעלי הראה האחת ומשפחת בעלי שתי הראות. ממשפחת בעלי הראה האחת פולקת רק את דג הריאות האוסטרלי, החי במים מתוקים. משפחת בעלי שתי הראות פולקת שני מינים, האחד חי בדרום ובשט אפריקה והאחר בדרום אמריקה. 5

דגי הריאות חיים במים מתוקים בוציים, שם כמות החמצן מועטה, ועל כן הם מחיבים לנשם מחוץ למים. חסד עשה עמם הבורא שהעניק להם ראות כדי שיוכלו לעשות זאת.

דגי הריאות הם אוכלי כל, בעיקר בשר - הם טורפים דגים אחרים. בשבי, הם מתרגלים לאכל תולעים כמו מרבית הדגים. 10

מדגים אלו שרדו רק סוגים בודדים והם נמצאים בסכנת הכחדה מתמדת.

12. מה ההבדל בין שתי המשפחות של דגי הריאות?

13. מדוע חיבים דגי הריאות לנשם מחוץ למים?

14. שרש המלה "שרדו" בשורה 11 הוא:

א. ש.ד.ר. ב. ד.ר.ש ג. ש.ר.ד

15. סמנו ✓ באיזה קטע כתובה כל עבודה:

קטע ב	קטע א	העבודה
		לדגים יש זימים וראות.
		הדג נראה כמו גלם.
		הדגים חיים באגמי אפריקה.
		דג הריאות טורף דגים אחרים.

הַחֹטָה

הַחֹטָה היא צֶמַח מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּגָנִים. עוֹד מִיָּמֵי קֹדֶם היא נִחְשָׁבַת לְאַחַד הַצִּמְחִים הַחֲשׂוּבִים בְּיוֹתֵר כְּמִקּוּר מִזֶּן לָאָדָם. היא נִפְוָצָה בְּכָל הָעוֹלָם.

5 הַחֹטָה גִּדְּלָה בְּשָׂדוֹת רְחֵבִים. בְּתַחֲלָה חוֹרְשִׁים אֶת הָאָדָמָה, כְּלוֹמֵר חוֹרְצִים פָּסִים אֲרָכִים הַנִּקְרָאִים "תְּלָמִים". אֶת הַזָּרְעִים מִפְּזָרִים לָאָרֶץ. הַגֶּשֶׁם מְשָׁקָה אֶת הַחֹטָה, וְהִיא צוֹמַחַת עַד לְהַבְשָׁלָתָהּ. בְּסוֹף הָאָבִיב מֵתַחִילִים לִקְצֹר אֶת הַחֹטָה.

10 בְּתַהֲלִיף הַדִּישָׁה מִפְּרִידִים בֵּין הַגִּרְגָּרִים לְבֵין קִלְפָתָם, הַנִּקְרָאֵת "מוֹץ", וּבֵין הַקֶּשׁ. אֶת הַגִּרְגָּרִים מֵאֲחֻסָּנִים בְּאֶסֶם. נִתֵּן לְאַחֲסוֹן אֶת הַגִּרְגָּרִים לְמִשְׁדֹּךְ זָמַן רַב.

טוֹחֲנִים אֶת הַגִּרְגָּרִים לְקֶמַח. הַקֶּמַח הוּא הַמְּרָכִיב הַחֲשׂוֹב בְּיוֹתֵר בְּאַפִּיֹת לֶחֶם. גִּרְגָּרֵי הַחֹטָה מְרָכִיבִים מוֹצָרֵי מִזֶּן נוֹסָפִים, כְּמוֹ פֶּסֶטָה, פִּיצָה, דִּיסוֹת וּבִיָּרָה. 15

מִגִּרְגָּרֵי הַחֹטָה מְפִיקִים שֶׁמֶן חֹטָה. קֶשׁ הַחֹטָה מְשַׁמֵּשׁ כְּמִזֶּן לְבַעֲלֵי חַיִּים, וְגַם מְשִׁתְּמָשִׁים בְּתֵאֵית הַחֹטָה לְתַעֲשִׁיית נֵיר וְקֶרֶטוֹן. לַחֹטָה יֵשׁ גַּם שְׁמוֹשִׁים רַפּוּאִיִּים.

עבודה: החטה

1. בשורות 3-4 כתוב: "היא נפוצה בכל העולם".

א. למי הפונה במלה היא: _____

ב. פירוש המלה נפוצה הוא:

1. מפזרת.

2. מפרסמת.

3. גדלה.

4. מצויה.

ג. פירוש המשפט: "היא נפוצה בכל העולם" הוא:

1. החטה מטילה בכל העולם.

2. החטה מצויה ברוב המקומות בעולם.

3. החטה מצויה במספר מקומות מועט בעולם.

4. החטה כמעט ואינה מפרסמת בעולם.

2. החטה משמשת כמקור מזון בעולם במשך הרבה שנים.

העתיקו מהקטע משפט המבסס משפט זה.

3. א. העתיקו מהקטע 3 מילים ממשפחת המילים: צמחיה.

ב. הוסיפו עוד 3 מילים מאותה משפחה.

4. העתיקו משורות 5-12 את הפעלים המתארים את תהליך צמיחתה של

החטה מהטפול באדמה ועד לקצירתה.

חורשים

5. הקיפו את המלים שאינן שיכות למשפחת המלים : צמחונים.

חמוצים צמחו מצח צמחים מחצו צמיחה מחיצה

6. איזו מלה אפשר לכתב במקום המלה לאחסון (שורה 11) :

☐ לאכול ☐ לשמר ☐ למכר ☐ לחסל

7. פירוש המלה מוץ (שורה 10) הוא :

☐ גרגיר החטה ☐ קש ☐ קלפת החטה ☐ גבעול החטה

8. "לבר מוץ מן הבר" פירושו : להפריד בין הגרעינים לקלפה והקש.

על פי הקטע שקראת מהי כונת הפתגם?

א. להפריד בין העקר (דברים חשובים) לטפל (דברים לא חשובים).

ב. להפריד בין ימים טובים לשבתות.

ג. להקים שתי קבוצות מכבדות.

ד. להוציא את התבואה שנפלה לבור.

9. מקום אחסון גרגרי החטה נקרא :

☐ אסם ☐ גרן ☐ אסם ☐ בר

10. כיצד נקראת פעלת ההפרדה שבין גרגרי החטה לקלפתם?

☐ מוץ ☐ דישה ☐ תלמים ☐ בררה

11. בתורה מספר שיוסף הצדיק הציע לפרעה מלך מצרים לאגר מזון לקראת

תקופת הרעב המתקרבת. האם הייתם ממליצים לפרעה לאגר גרגרי חטה?

בססו את המלצתכם על פי הכתוב בטקסט שקראתם.

12. החטא מזכרת בתנ"ך כאחד משבעת המינים (יחד עם שעורה, גפן, תאנה, רמון, זית ותמר) שבהם נתברכה ארץ ישראל.
מה הם השמושים החשובים של החטה?

13. מהי מטרת הקטע שקראת?

- א. ללמדנו על תהליך הפרדת גרגרי החטה מקלפתם.
- ב. שגדע שלחטה יש שמושים רבים וחשובים.
- ג. שגדע שהקמח הוא מרכיב חשוב באפיית הלחם.
- ד. שנכיר את תהליך גדול החטה ואת שמושיה.

14. הקיפו נכון או לא נכון:

- החטה היא אחת מהצמחים החשובים ביותר. נכון\לא נכון
- החטה גדלה על צלע הר. נכון\לא נכון
- בתלמים מפזרים את זרעי החטה. נכון\לא נכון
- את החטה קוצרים בחורף. נכון\לא נכון
- הקמח הוא מרכיב חשוב בלחם. נכון\לא נכון
- הדישה היא הפרדה בין הפרחים לעלים. נכון\לא נכון

15. השלימו את הפעל הנכון במשפטים הבאים:

- לארץ התלמים _____ את הזרעים. פזרה\מפזרים\מפזרות
- החטה _____ בשדה עד להבשלתה. תצמחי\צומח\צומחת
- בדישה _____ בין הגרגרים לקלפתם. מפרידים\מפרידה\מפרידות
- קש החטה _____ כמזון לבעלי חיים. משמש\משמשים\משמש

יְפִי שֶׁל פְּרִיחָה / נִפְלְאוֹת הַבוֹרָא

מתוך: מרווה לצמא

הם צבעוניים, מלבלבים, מפיצים ריח משכר ומשמת. הצמחים מהווים עולם של ממש. איך הם מתגוננים? מתי הם מתחפשים? היש להם קרובי משפחה? לקראת ט"ו בשבט יצאנו לחקור את עולם הצמחים הקסום.

הַמָּוֶא וְהָעֵלִים

5 הקב"ה העניק לעצים שונים אמצעי הסוואה כדי להגן עליהם מפני מזיקים. לעץ משפחת הקיסוסים הגדל בניו זילנד יש מנגנוני הסוואה. ממש כמו הזיקית, המתאימה את צבעיה ובכך מצליחה להסתתר מעיני טורפיה – עץ הקיסוס משנה את צבע עליו מספר פעמים במהלך חייו.

10 הקב"ה העניק לו תכונה זו כדי להתגונן מפני טורפו. הטורף הוא עוף הַמָּוֶא. זהו עוף הדומה ליען שכיום כבר כמעט נכחד. גובהו של הַמָּוֶא הוא כשלושה מטרים. העלים הנמוכים מגובה זה, ובהם גם עליו של השתיל הצעיר שרק מתחיל לצמוח, מְחֻדָּדִים, וצבעם חום כשל עלים יבשים. על כן הַמָּוֶא מתקשה להבחין בהם על אדמת היער, שאף היא בצבע חום, וממילא אינו אוכל אותם. מרגע שהצמח גדל יותר, העלים הגבוהים שלו, שאליהם אין הַמָּוֶא מסוגל כלל להגיע, מקבלים את צבעם הירוק והרענן ואת עסיסיותם.

15 נחלצים לעזרה

שנים רבות ידוע שצרעות טפילות זעירות הן החברות הכי טובות של התירס, הכותנה, הטבק ועוד כמה צמחים. אבל את התופעה הבאה קשה היה להסביר: תולעים היו מגיעות אל הצמחים הללו ומתחילות לאכול אותם, ואז, ממש למחרת, היה מגיע נחיל גדול של צרעות, והן היו אוכלות את כל התולעים.

20 איך הצרעות "ידעו" להגיע בכזה זמן מוצלח?

במשך שלוש שנים הניח חוקר בשם בּוֹלְדֵוִין חרקים רעבים על צמחים תמימים. הוא בדק את הַרְכָּב הכימיקלים שהצמחים פלטו, אחר כך הוא יצר מהם "פצצות ריח" ושחרר אותן כדי לבדק אילו יצורים ימשכו אליהן. הטורפים הטבעיים של החרקים הרעבים הגיעו בהמוניהם. התברר, שהקב"ה, ברב חסדיו, יצר את הכימיקלים האלה, שלמעשה, הם שדרים מתחכמים ביותר.

25 הטבק, לדוגמה, משחרר כמות גדולה של גז שנשא עם הרוח, וכך הוא גם עוזר לצרעות למצוא את מקומו המדויק וגם מעביר להן מידע מדויק מאד מי הם התוקפים שלו. הן ממהרות להגיע ומשמידות את התוקפים.

שכנים או קרובי משפחה?

30 איזה אינטרס יש לצמח להזהיר את שכניו? לרוב אין לו אינטרס לעזור לצמחים אחרים. להיפך, במקרים רבים ה"חברים" סביבו הם המתחרים הכי חזקים שלו, כי הם נלחמים על אותו מזון ועל אותו מקום. אבל לעיתים קרובות שכני הצמח הם קרובי משפחה שלו או אפילו צאצאיו. במקרה של מרבד דשא או יער של עצי צפצפה, לפעמים כל הצמחים שייכים לאותה משפחה, ואז, שוה לו להזהיר אותם. משפחה או לא משפחה?

35 מחקר הראה שהקב"ה טבע בצמחים את היכולת להבחין בין שכנים שהם קרובי משפחה לכאלה שאינם, והם מגיבים בהתאם. צמח שגדל ליד צמח זר ישלח יותר שורשים לכיוונו כדי לגנוב משאבים. אך אם הוא קרוב משפחה שלו, אנחנו רואים שהצמח מרחיק את השורשים שלו מהאזור... מענין גם שאם צמח מתקף, קרובי משפחה שנמצאים בקרבתו מגיבים לאותות האזהרה באינטנסיביות רבה יותר לעומת צמחים שאינם קרובי משפחה. הם פשוט מבינים טוב יותר את המסר.

מתחפשים – גם בט"ו בשבט

כדי להתגונן מפני בעלי חיים שאוהבים לאכול צמחים, העניק הקב"ה לחלק מהצמחים.... תחפושת. למה הם מתחפשים? לחרקים!

45 "פספולן דו-טורי" הוא צמח שאבקניו מזכירים כנימות מתנועעות והוא מרתיע בעלי חיים. "לכיד העלים" זרוע בכתמים כהים בצורת נקודות או פסים שנראים מו נחיל נמלים בתנועה. בעלי החיים נרתעים מה"נמלים" ומעדיפים לעזוב את השטח.

ל"אפון המצוי" יש כתמים אדומים שנראים כזחלי פרפרים צבעוניים. כך הוא ניצל משיני בעלי חיים שממש לא מחפשים לאכול זחל הם בסך הכל רק רצו לאכול צמחים.

ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות. זהו בדיוק הזמן להתבונן בעולם הצומח ולהתפעל מחסדי הבורא שיצר כל אלה.

50

יופי של פריחה – משימות (נ.ג.)

1. בשורה 2 כתוב: "היש להם קרובי משפחה?"

א. למי הכונה במילה **להם**?

ב. מהן שתי השאלות הנוספות שנשאלות באותו עניין?

2. לאיזו חיה מדמה כותב הטקסט את עץ הקיסוס? במה הם דומים?

3. מהו הרעיון המרכזי בפסקה ראשונה?

א. הצמחים מתחפשים.

ב. לצמחים תכונות יפות

ג. הצמחים מהווים עולם ממש.

ד. ט"ו בשבט מתקרב.

4. בשורה 9 כתוב: "הקב"ה העניק לו תכונה זו כדי להתגונן מפני **טורפו**".

א. הכוונה במילה **לו** היא ל_____.

ב. הכוונה במילה **זו** היא ל_____.

ג. הכוונה במילה **טורפו** היא ל_____.

ד. תפקיד מילת הקישור **כדי** הוא _____.

5. תארו את מנגנון ההסוואה של עץ הקיסוס.

6. מדוע מתקשה המווא להבחין בעלי העץ?

7. בשורה 24 כתוב "הקב"ה ברוב חסדיו יצר את הכימיקלים האלה..." - מהו מקור הכימיקלים וכיצד הם מועילים לצמחים השונים?

8. מהו תפקיד המירכאות בשורה 22 ובשורה 31?

○ היפוך ○ דו-שיח ○ שם, כינוי ○ ציטוט

9. למי הכוונה במילים המודגשות?

א. **הן** (שורה 27): _____ **אך** (שורה 37): _____.

10. מדוע מזיז הצמח את שורשיו לפי קרבת המשפחה שלו לצמחים אחרים?

11. אחד מאמצעי ההגנה שטבע הקב"ה בצמחים הינו התחפושת.

למה מתחפשים הצמחים? הסבירו מדוע.

12. השלימו את המילים (חסרות) היעזרו בתרמילון)

תושבי שדרות _____ מפני הטילים.

הצרעות _____ על צמחי התירס.

כדי ל _____ מפני הקור יש להצטייד בבגדים חמים

התגונן	הגנו	התגוננו
--------	------	---------

13. השלימו את הטבלה:

א. למה דומה תחפושת הצמחים הבאים?

ב. במה מועילה התחפושת?

	"פספלון דו-טורי"	לכיד העלים	"אפון המצוי"
א.			זחלי פרפרים צבעוניים
ב.	מרתיעה בעלי חיים מלטרף את הצמח		

14. האם רק צמחים מתחפשים על מנת להרתיע את טורפיהם? נמקו תשובתכם.

15. לקראת ט"ו בשבט מתלבטת הנהלת בית הספר בין שתי אפשרויות:

א. לצאת לסיור בשמורת טבע כדי ללמוד מקרוב על צמחי ארץ ישראל.

ב. להקים גינת ירק בחצר בית הספר ולהקצות לכל כיתה חלקה משלה.

תלמידי כיתה ה' מתבקשים לכתוב מכתב להנהלת בית הספר בו יבחרו אחת משתי האפשרויות וישכנעו את ההנהלה לבצע את האפשרות המועדפת עליהם. כתבו מכתב מנומק.
